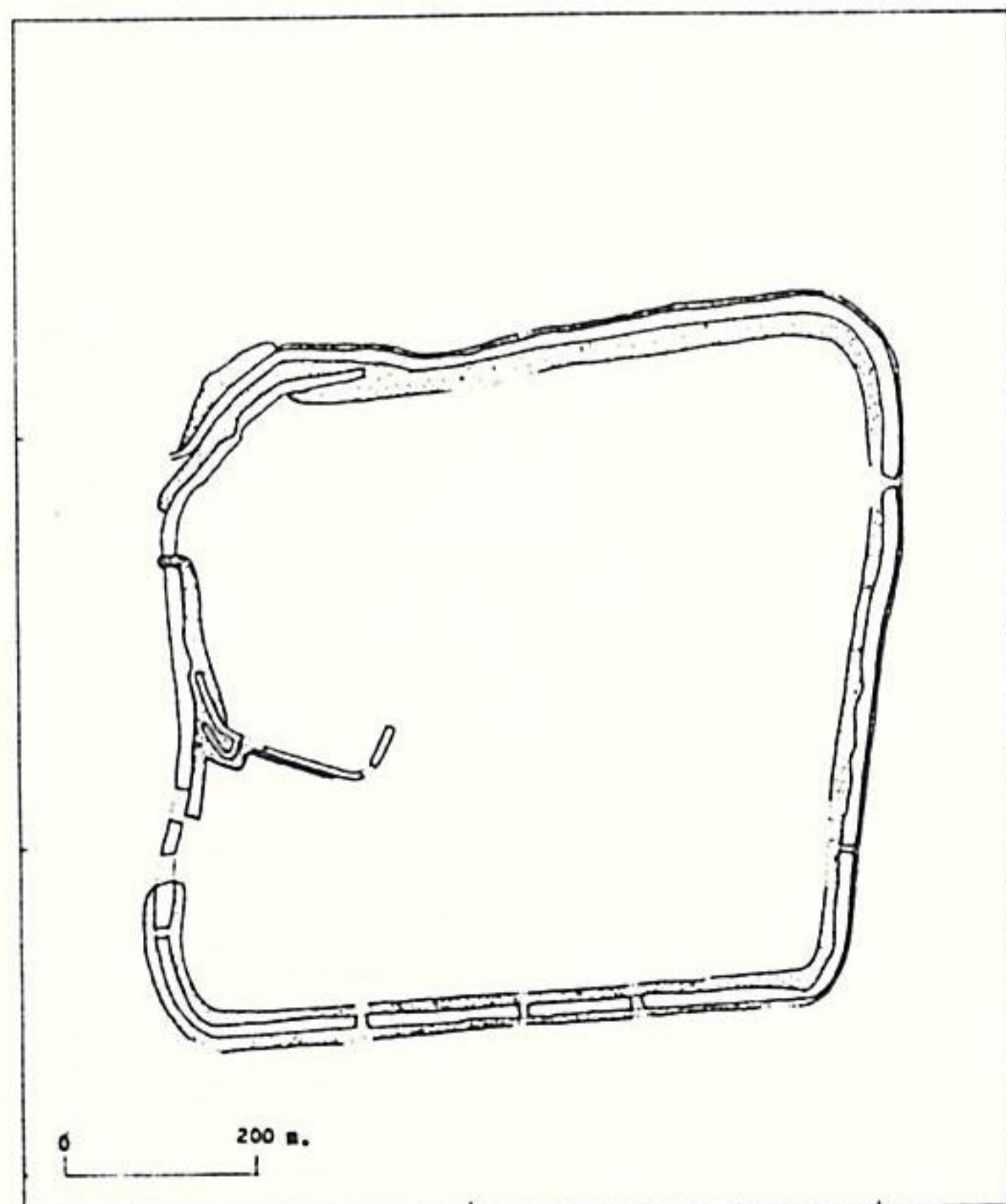
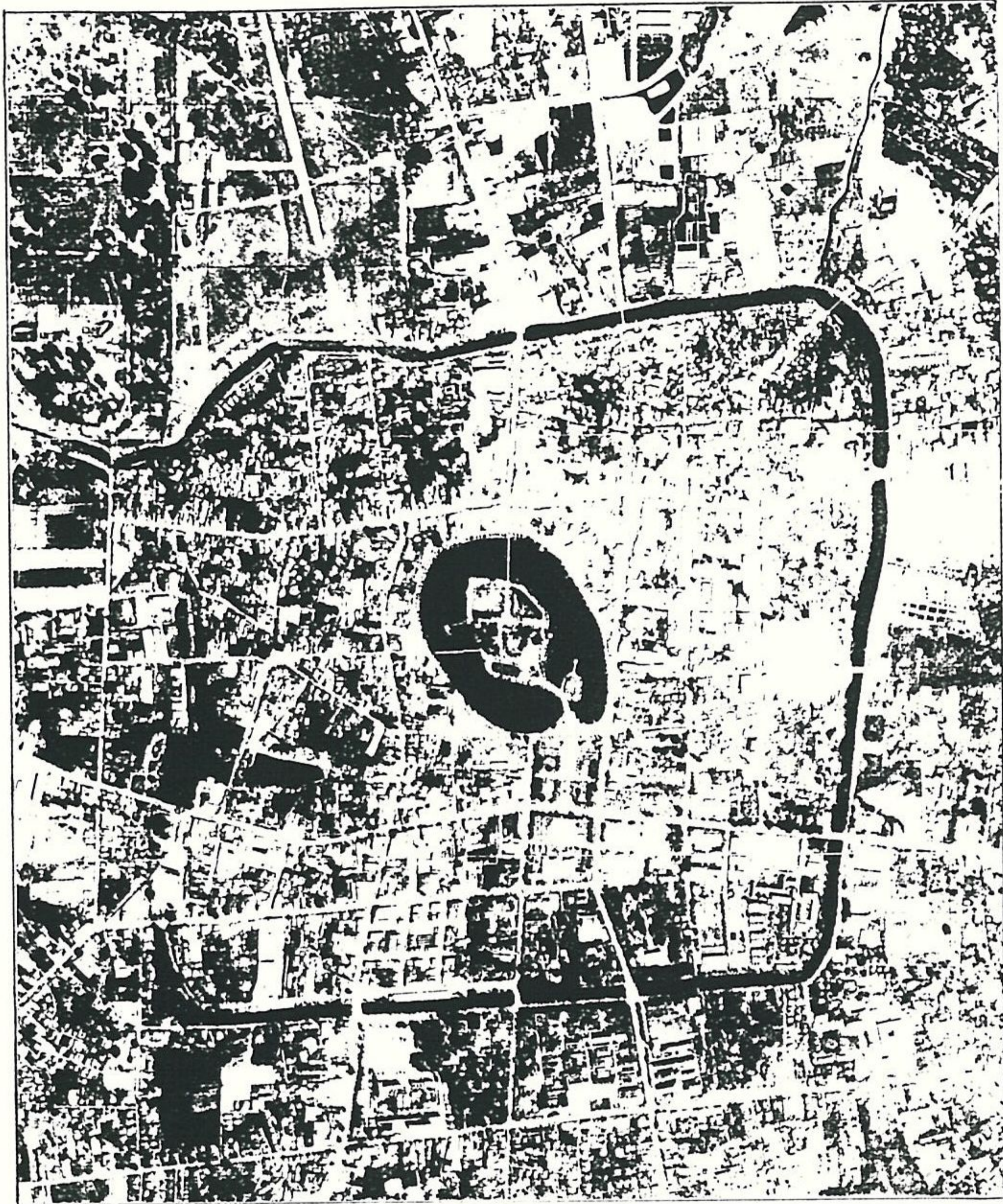

การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

เมืองร้อยเอ็ด เลขที่ทะเบียน 45-32
บ้านเมืองร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

คณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง
กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

กำแพงเมือง-คูเมือง ร้อยเอ็ด
ตำบล ในเมือง
อำเภอ เมืองร้อยเอ็ด
จังหวัด ร้อยเอ็ด

เมืองร้อยเอ็ด

กำแพงเมือง-คูเมืองร้อยเอ็ด สร้างขึ้นล้อมรอบบริเวณ มีบึงพลาญชัยอยู่กลางเมือง ขนาดกว้าง 1,860 x 1,860 เมตร ปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีสภาพภูมิประเทศเป็นเนินล้อมรอบด้วยที่ราบและแอ่งที่ลุ่ม ซึ่งเป็นหลุมยุบเกิดจากการละลายของเกลือหิน เป็นภูมิประเทศที่มีลักษณะพิเศษอันช่วยให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำจืดที่ลอยตัวบนน้ำเค็มอยู่ใต้ดิน แหล่งน้ำจืดดังกล่าวกระจายอยู่เป็นแห่งๆ และมีน้ำจืดปริมาณเพียงพอสำหรับการใช้ภายในชุมชน ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวจึงเป็นที่นิยมเลือกเป็นบริเวณการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่พบในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนลำน้ำสายใหญ่ตามที่เห็นโดยทั่วไปในภูมิภาคอื่น ๆ

กำแพงเมือง-คูเมืองร้อยเอ็ดมีลักษณะเป็นเมืองซ้อน กำแพงเมือง-คูเมืองรอบนอกเป็นรูปแบบมูมมน มีแนวเกือบเป็นเส้นตรง 3 ด้าน ส่วนด้านทิศตะวันตกและมุมด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แนวกำแพงเมือง-คูเมืองโค้งเป็นแนวเดียวกันกับกำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบใน ที่ขุดล้อมบริเวณไปตามภูมิประเทศบริเวณดินเนินด้านทิศตะวันตกของบึงพลาญชัย แนวคูเมืองวงรอบในบางส่วนยังคงเห็นได้ในปัจจุบัน และบางส่วนเห็นเป็นแนวซ้อนกัน 2 ชั้น

คูเมืองขุดลึกถึงระดับกักเก็บน้ำ คูเมืองวงรอบนอกมีคันดินทั้ง 2 ฝั่งคู ด้านในเป็นคันดินสูงประมาณ 6-8 เมตร ใช้ประโยชน์ในการป้องกัน และมีคันดินบนฝั่งด้านนอกใช้ประโยชน์ในการรักษาระดับน้ำในคูเมือง คันดินนอกที่บริเวณมุมเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ คันดินถมสูงและกว้างกว่าบริเวณพื้นราบเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณอื่น

บริเวณล้อมรอบด้วยกำแพงเมือง-คูเมืองร้อยเอ็ดนี้ จัดได้ว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังไม่มีการศึกษาแน่ชัดที่แสดงว่ากำแพงเมือง-คูเมืองสร้างมาเมื่อใด อย่างไรก็ตามหลักฐานทางโบราณคดีแสดงว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นบ้านเมืองมาแต่ครั้งสมัยทวารวดี เมืองร้อยเอ็ดปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ เรียกว่าเมืองร้อยเอ็ดประตุ หรือ "สาเกตุนคร" เป็นแคว้นใหญ่แคว้นหนึ่งในบรรดาแคว้นทั้ง 7 และยังปรากฏในนิทานพื้นบ้านเรื่อง ผาแดงนางไอ่ กล่าวถึงบั้งไฟขนาดมหึมาของพระยาขอมตกลงมาเกิดเป็นบึงกลางเมือง

ในสมัยอยุธยาตลอดจนถึงรัตนโกสินทร์ เมืองร้อยเอ็ดมีความสำคัญเป็นบ้านเป็นเมือง และร้างไปเป็นครั้งคราว และมีความสัมพันธ์กับสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรี ท้าวทนต์อพยพผู้คนมาจากเมืองสุวรรณภูมิ และบูรณะสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ เรียกชื่อเมืองร้อยเอ็ดตามตำนานเดิม และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระขัติยวงศา ตำแหน่งเจ้าเมืองร้อยเอ็ดคนแรกเมื่อปี 2318

บริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองร้อยเอ็ด กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้เป็นบางส่วนแล้ว ตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 101 ตอนที่ 20 ง ลงวันที่ 10 มีนาคม 2537

สารบัญ

เมืองร้อยเอ็ด

1. คำนำ
2. คณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง
3. รายชื่อคณะทำงานศึกษาขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
4. ตำแหน่งที่ตั้งเมือง
5. สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์โบราณคดี
สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน
ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี
6. การกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
7. การสำรวจในภูมิประเทศ

1. คำนำ

การศึกษากำแพงเมือง-คูเมือง บริเวณบ้านตัวเมืองร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นโครงการหนึ่งในการจัดทำโครงการพัฒนาที่ราชพัสดุกรมธนารักษ์ โดยจัดทำการปักหลักเขต สำรวจการบุกรุก ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ราชพัสดุ และการสำรวจกำแพงเมือง-คูเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปกครองดูแลรักษาและป้องกันการบุกรุก ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2534 ได้อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา กำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ในแต่ละท้องที่ให้เป็นการแน่นอน ซึ่งแนวเขตที่คณะกรรมการกำหนด ให้ถือเป็นแนวเขตที่ถูกต้อง และรับรองแนวเขตที่ดินให้แก่ผู้ถือเอกสารสิทธิ์ที่ดินข้างเคียงได้ คณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ได้ร่างระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง โดยให้นำระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศและระวาง แผนที่ที่ดิน มาทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบถึงลักษณะกำแพงเมือง-คูเมือง ขอบเขต และการใช้ประโยชน์ พร้อมกับกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองลงในระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศตามที่กรมที่ดินเป็นผู้จัดทำ เสนอเป็นข้อมูลต่อคณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองเพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาเห็นชอบ โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากรูปถ่ายทางอากาศและในภูมิประเทศ ร่วมกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี แนวกำแพงเมือง-คูเมืองที่กำหนดโดยคณะกรรมการดังกล่าว กรมธนารักษ์จะนำไปใช้ในทางปฏิบัติต่อไป สำหรับปีงบประมาณ 2539 กรมธนารักษ์ดำเนินการกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง 15 บริเวณ ได้แก่ ที่ดินในท้องที่ จังหวัดน่าน แพร่ พิจิตร โลก นครราชสีมา ร้อยเอ็ดและสุรินทร์ จังหวัดละ 1 บริเวณ แม่ฮ่องสอน เพชรบูรณ์และมหาสารคาม จังหวัดละ 2 บริเวณ และจังหวัดเชียงราย 3 บริเวณ โดยได้มอบหมายให้คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินการศึกษาวินิจฉัยกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง และจัดทำเป็นข้อมูลที่สะดวกในการนำเสนอ ต่อคณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง และใช้สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในภูมิประเทศต่อไป

2. คณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

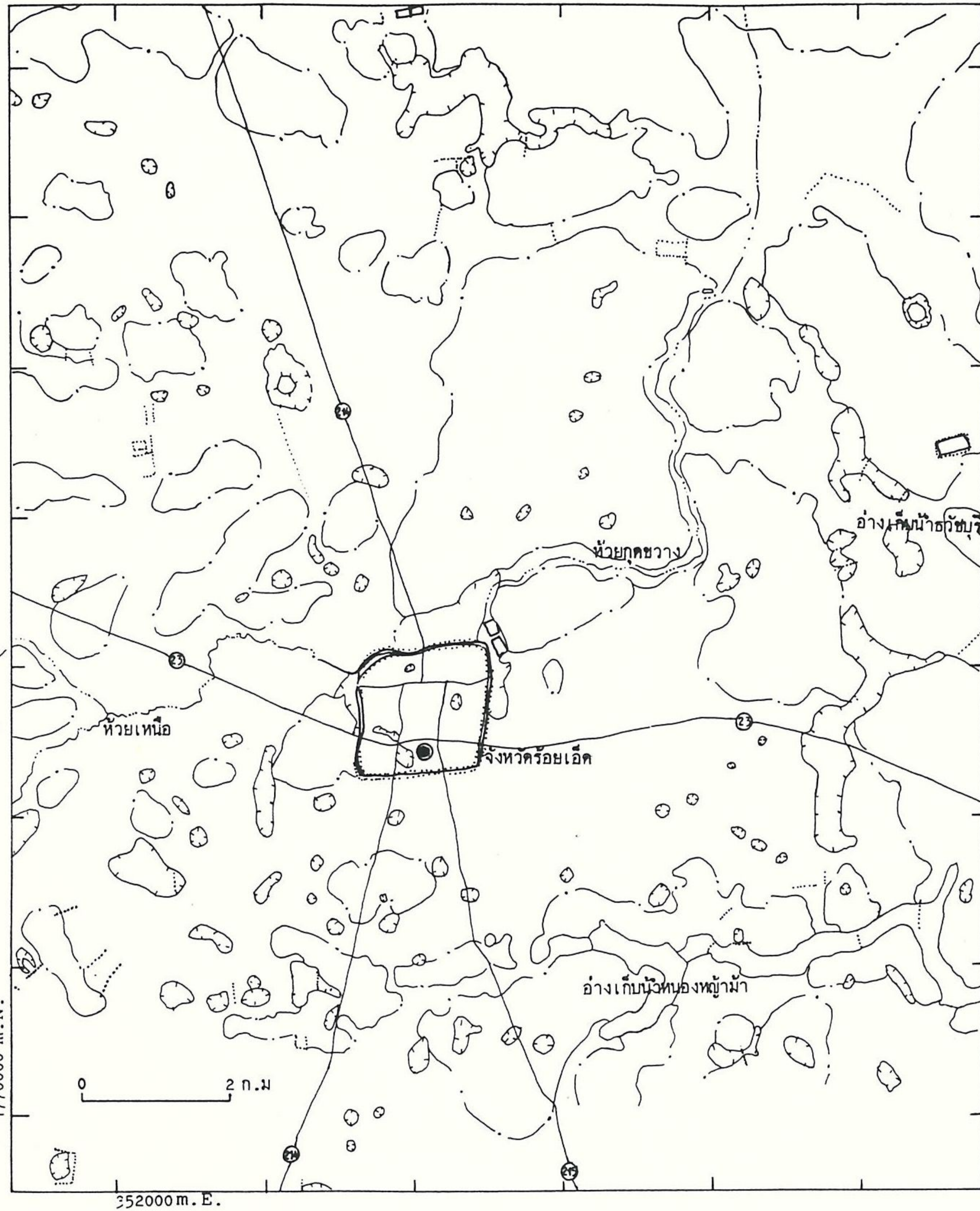
อธิบดีกรมธนารักษ์	ประธานกรรมการ
รองอธิบดีกรมธนารักษ์ ฝ่ายที่ราชพัสดุ	รองประธานกรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่ราชพัสดุ	กรรมการ
ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
ผู้แทนกรมศิลปากร	กรรมการ
ผู้แทนกรมที่ดิน	กรรมการ
ผู้แทนกรมแผนที่ทหาร	กรรมการ
ผู้แทนกรมการผังเมือง	กรรมการ
ผู้แทนสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองนิติการ กรมธนารักษ์	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองสำรวจ กรมธนารักษ์	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมธนารักษ์	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแต่งตั้ง 2 นาย	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์	กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มวางแผนและส่งเสริมการใช้ที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์	กรรมการและเลขานุการ
หัวหน้าฝ่ายระบบสำรวจ กองสำรวจ กรมธนารักษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

3. รายชื่อคณะทำงานศึกษาขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง

ผู้ประสานงานกรมธนารักษ์
นายประจวบ สมสวัสดิ์

คณะทำงาน (โครงการวิจัยชุมชนโบราณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ผศ.ทิวา สุภจรรยา
ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร
นายกฤษณพล วิชพันธุ์
นางสาวจิตภา ศรีमुख
นายศศิณ เฉลิมลาภ
นายสุทธิพงษ์ กมโต
นายวิมล อุบลพวง
นายสรายุทธ พิพิธกุล
นายสิทธิชัย ธรรมรัตน์
นางสาวโสภณ อาชวเมธากุล

รูปที่ 5.1 แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน ตำแหน่งเมืองร้อยเอ็ด

5. สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี

สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน

กำแพงเมือง-คูเมืองร้อยเอ็ด ขุดล้อมรอบบริเวณซึ่งปัจจุบันเป็นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ในสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบกว้างขวาง บางแห่งเป็นเนินและที่ลุ่มหลุมยุบ ตามลักษณะภูมิประเทศเกิดจากการละลายของเกลือที่แทรกอยู่ในหินชั้นวางตัวรองรับอยู่ด้านใต้ ซึ่งเป็นลักษณะภูมิประเทศที่พบเห็นได้ทั่วไปในบริเวณที่ราบสูงโคราช บริเวณที่ลุ่มดังกล่าวเป็นแหล่งกักเก็บน้ำผิวดินและมีผลต่อน้ำใต้ดินที่มีน้ำจืดกักเก็บเป็นแห่ง ๆ

กำแพงเมือง-คูเมือง มีลักษณะเป็นเมืองซ้อน คูเมืองขุดลึกถึงระดับกักเก็บน้ำ คูเมืองรอบในเป็นเมืองเก่า (ศรีศัคดี วัลติโกดม, 2525) เป็นรูปแบบขุดล้อมรอบดินเนิน ที่มีหลุมยุบล้อมรอบ ปัจจุบันยังคงสภาพให้เห็นเป็นแห่ง ๆ บึงปลาอยู่ทางด้านตะวันออกของเนินมีลักษณะเป็นหลุมยุบขนาดใหญ่ มีน้ำขังและอยู่ในตำแหน่งที่เป็นเสมือนศูนย์กลางเมือง เมื่อมีการขุดสร้างกำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบนอกที่เป็นรูปเหลี่ยมมุมมน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เชื่อว่าสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี กำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบนอกนี้ คูเมืองขุดลึกถึงระดับกักเก็บน้ำ ด้านในเมืองมีกำแพงสูงชันประโยชน์ในการป้องกัน ฝั่งคูด้านนอกมีคันดินยกระดับน้ำตลอดแนวทั้งสี่ด้าน ลักษณะดังกล่าวเห็นได้เด่นชัดที่บริเวณมุมเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นคันดินกว้างทับถมบนที่ลุ่มต่ำ บังคับน้ำไม่ให้ไหลล้นคูเมืองไปในที่ต่ำด้านเหนือของตัวเมือง ตามคำบอกเล่าของนางบุญมี คำบุศย์ บ้านเลขที่ 41 หมู่ 11 ต. เหนือเมือง อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด ปัจจุบันอายุ 82 ปี กล่าวว่าแต่เดิมเป็นคันดินสูงกว่าสภาพที่เห็นในปัจจุบัน และยังได้เล่าให้ฟังว่า บริเวณบึงปลาอยู่แต่เดิมก็ไม่เป็นเกาะ ภายหลังเมื่อมีการขุดลอกบึงปลาอยู่ จึงได้นำดินที่ขุดลอกถมสูงขึ้นตามที่เห็นในปัจจุบัน

ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี

กำแพงเมือง-คูเมืองที่ขุดล้อมรอบบริเวณเมืองร้อยเอ็ดมีขนาดใหญ่ แสดงให้เห็นว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญ และลักษณะที่เป็นเมืองซ้อน คูกำแพงเมืองรอบในเป็นรูปแบบขุดล้อมรอบเนิน และรอบนอกเป็นรูปเหลี่ยมมุมมน เป็นลักษณะของการตั้งชุมชนมาช้านานเริ่มต้นในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นบ้านเมืองขนาดใหญ่มาตั้งแต่สมัยทวารวดี ดังจะเห็นได้จากโบราณวัตถุและชิ้นส่วนโบราณสถานที่ขุดพบในบริเวณแหล่งโบราณคดี นายเต็ง ไกลบริเวณเมืองโบราณร้อยเอ็ด ของกรมศิลปากร (ศิลปากร, 2533) โดยได้พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบเผาด้วยอุณหภูมิต่ำ มีลายประทับรูปก้างปลา ลายเขียนสีแดง และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เผาด้วยอุณหภูมิสูง เคลือบสีเขียวอ่อน สีเขียว รวมทั้งโครงกระดูกมนุษย์

และกระดูกสัตว์ สรุปได้ว่าเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานมาหลายยุคหลายสมัย ได้พบกำไลสำริดที่มีลักษณะต้นแกนทึบ แสดงว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานในสมัยลพบุรีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-19

เมืองร้อยเอ็ดปรากฏตามตำนานที่มีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยพุทธกาลร้อยเอ็ดเป็นเมืองขนาดใหญ่ มีเมืองขึ้นถึงร้อยเอ็ดหัวเมืองในตำนานอุรังคธาตุ เรียกเมืองร้อยเอ็ดว่า เมืองร้อยเอ็ดเจ็ดประตู ครั้งหนึ่งมีข้าศึกมาตีเมืองและได้ฆ่าฟันชาวเมืองร้อยเอ็ดล้มตายเป็นจำนวนมาก พวกที่รอดตายได้ทิ้งถิ่นฐานไปอยู่เมืองมรุกขนคร ในภายหลังพระยาสุมิทตวงศา กษัตริย์เมืองมรุกขนคร ได้มาครองเมืองร้อยเอ็ด และต่อมาภายหลังร้อยเอ็ดได้กลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาช้านาน

ตามหลักฐานในประชุมพงศาวดารภาคที่ 4 ได้กล่าวถึงเมืองร้อยเอ็ดในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2318 ว่า พระยาพรหมและพระยากรมท่า เห็นว่าท้าวหนามีผู้คนเบาไพร่ควบคุมอยู่มาก จึงบอกไปยังกรุงธนบุรี ขอตั้งท้าวหนเป็นเจ้าเมืองโดยยกบ้านกุ่ม ซึ่งเป็นเมืองร้อยเอ็ดเก่าขึ้นเป็นเมือง และโปรดให้ท้าวหนเป็นพระขัตติยวงศาเป็นเจ้าเมืองครอบครองเมืองร้อยเอ็ดเป็นต้นมา

ในสมัยที่มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นหัวเมือง พ.ศ. 2433 เมืองร้อยเอ็ดขึ้นอยู่กับข้าหลวงเมืองอุบลราชธานี ซึ่งขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่นครจำปาศักดิ์ และในสมัยที่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 มณฑล ร้อยเอ็ดเป็นเมืองขึ้นอยู่ในมณฑลลาวท้าว ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ และในปี พ.ศ. 2443 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอิสาน มี 5 เมือง คือ 1. เมืองร้อยเอ็ด 2. เมืองมหาสารคาม 3. เมืองกาฬสินธุ์ 4. กมลาไสย 5. สุวรรณภูมิ ตั้งที่ว่าการอยู่ที่เมืองร้อยเอ็ด และใน พ.ศ. 2451 เปลี่ยนฐานะเรียกชื่อเป็นจังหวัดร้อยเอ็ด และเมื่อเลิกการปกครองมณฑล จังหวัดร้อยเอ็ดจึงขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย

เอกสารอ่านประกอบ

- พิสิฐ เจริญวงศ์. 2510. รายงานการค้นคว้าเรื่องชุมชนโบราณในจังหวัดร้อยเอ็ด . โครงการสำรวจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2510 ชุมชนศึกษาวัฒนธรรมโบราณ คณะโบราณคดี ม.ศิลปากร. วารสาร โบราณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ม.ค.-มี.ค. 2511 หน้า 56-62.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2521. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย .ฉบับบัณฑิตยสถาน โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น เล่ม 4 หน้า 1330-1332.
- วีระ วุฒิจำนงค์. 2538. ประวัติเมืองร้อยเอ็ด .เอกสารโรเนียวรวบรวมเป็นรูปเล่มใช้ในกิจการสำนักงาน จังหวัดร้อยเอ็ด 23 หน้า
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. 2525. โบราณคดีไทยในทศวรรษที่ผ่านมา .โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ หน้า 123-124.
- ศิลปากร , กรม. 2533. แหล่งโบราณคดีประเทศไทย .เล่ม 4 (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง) เอกสารกองโบราณคดีหมายเลข 3/2533 กองโบราณคดี หน้า 266-267

6. การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

การศึกษากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ที่บ้านเมืองร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ศึกษาสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นร่องรอยกำแพงเมือง-คูเมืองปรากฏในรูปถ่ายทางอากาศ ประกอบการศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน และสภาพการถูกทำลาย รวมถึงการตรวจสอบข้อมูลในภูมิประเทศ และได้กำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง โดยจัดทำเป็นแผนที่ทาบบนรูปถ่ายทางอากาศ ซึ่งปรับแก้กำหนดตำแหน่งพิคคยูทีเอ็ม จัดทำโดยกรมที่ดิน ขนาดมาตราส่วน 1:4,000 วิธีการศึกษาและการจัดทำแผนที่กำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รูปถ่ายทางอากาศที่ใช้ในการศึกษาและทำแผนที่

ก) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ WWS.

บันทึกภาพวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2497

ม้วนที่ M 95 เลขที่ภาพ 16410-16412

ข) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ VAP 61

บันทึกภาพวันที่ 28 ตุลาคม 2510

ม้วนที่ V1 4913 เลขที่ภาพ 060 - 062

ค) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ N.S.3

บันทึกภาพเมื่อพ.ศ. 2515

ม้วนที่ M 47 เลขที่ภาพ 10079-10083

ง) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ L-T.

บันทึกภาพวันที่ 8 พฤศจิกายน 2535

ม้วนที่ 26 เลขที่ภาพ 446 - 449

จ) รูปถ่ายทางอากาศปรับแก้ไขและกำหนดพิคคยูทีเอ็ม มาตราส่วน 1:4,000 จัดทำโดยกรมที่ดิน ซึ่งเป็นภาพบันทึกเมื่อปีพ.ศ. 2535 ระวังภาพ 5741 III เลขที่ 5474, 5476, 5674, 5676

2. การเตรียมภาพเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล

ในการเตรียมภาพเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลแผนที่ ได้จัดทำสำเนาภาพถ่ายที่เอ็ม ผลิตโดยกรมที่ดิน มาตราส่วน 1:4,000 ซึ่งมีทั้งหมด 4 ภาพ(รายละเอียดข้อ 1.จ.) กลุ่มบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองที่บ้านตัวเมืองร้อยเอ็ด และประกอบภาพถ่ายกลุ่มบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองเมืองร้อยเอ็ดให้เป็นภาพเดียวกัน มีขนาดแสดงได้ในกระดาษขนาดเอ-3 และได้ขยายรูปถ่ายทางอากาศตามโครงการต่างๆที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล

ให้ใกล้เคียงกับรูปถ่ายทางอากาศที่เอ็ม และได้จัดเป็นภาพผนึกบนกระดาษขนาดเอ-3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลการศึกษาแสดงไว้ในรายงานฉบับนี้

3. การกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง

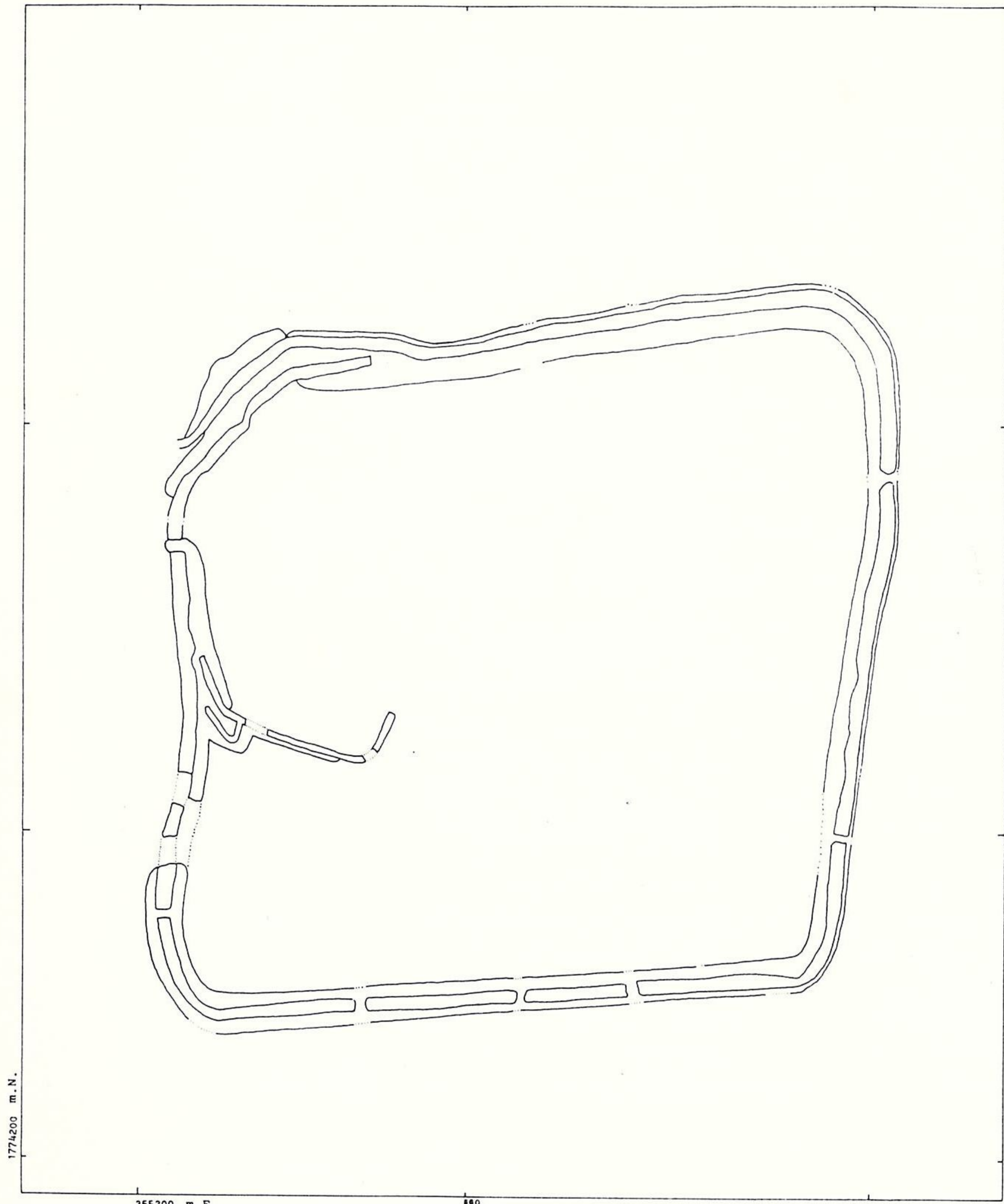
ในการศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ได้เริ่มต้นศึกษาร่องรอยที่เป็นหลักฐานเพื่อกำหนดแนวที่เป็นกำแพงเมือง-คูเมือง โดยอาศัยหลักฐานข้อมูลที่ปรากฏให้เห็นได้ในรูปถ่ายทางอากาศ ประกอบการศึกษาสภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานแหล่งชุมชน โบราณและหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ต่อจากนั้น ได้พิจารณาศึกษากำหนดขอบเขตที่ดินที่เป็นกำแพงเมือง-คูเมือง ลงบนรูปถ่ายทางอากาศที่ปรับแก้และกำหนดพิคคยูทีเอ็ม มาตราส่วน 1:4,000 ตามที่กรมที่ดินจัดทำขึ้น ดังแสดงไว้ในแผนที่รูปที่ 6.1 ขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ศึกษาได้จากหลักฐานรูปถ่ายทางอากาศช่วงเวลาต่างๆ โดยได้แสดงรายละเอียดข้อมูลบนแผนที่แสดงขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง พร้อมด้วยปีพ.ศ.รูปถ่ายทางอากาศที่ตรวจพบการเปลี่ยนแปลงขอบเขตที่ดิน ดังแสดงไว้ในแผนที่รูปที่ 6.2

4. สภาพกำแพงเมือง-คูเมืองและข้อเสนอแนะ

กำแพงเมือง-คูเมือง เมืองร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นเมืองซ้อน หลักฐานบนรูปถ่ายทางอากาศปรากฏอย่างเด่นชัดตลอดทั้งเมือง โดยเฉพาะในภาพ WWS. พ.ศ. 2497 และ ภาพ VAP 61 พ.ศ. 2510 หลังจากนั้นในภาพ N.S.3 พ.ศ. 2515 และภาพ L-T พ.ศ. 2535 กำแพงเมือง-คูเมือง หลายบริเวณถูกบุกรุกทำลายเปลี่ยนแปลงไป บางแห่งไม่เหลือร่องรอยสภาพกำแพงเมือง-คูเมืองไว้เลย

กำแพงเมือง-คูเมือง วงรอบใน ทางทิศตะวันตกของบึงพลาญชัย ปัจจุบันมีร่องรอยให้เห็นชัดเจนเฉพาะกำแพงเมือง-คูเมือง ด้านตะวันตกซึ่งเป็นแนวเดียวกันกับกำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบนอก ส่วนด้านใต้กำแพงเมือง-คูเมือง ปรากฏชัดเจนในภาพ WWS. พ.ศ. 2497 แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมากแทบไม่เหลือร่องรอยกำแพงเมือง-คูเมือง สำหรับกำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบในด้านอื่น ๆ สันนิษฐานว่าถูกบุกรุกทำลายและลบเลือนไปก่อนการบันทึกภาพ WWS. ไม่สามารถกำหนดแนวเขตให้ครบสมบูรณ์ได้ จึงกำหนดแต่เฉพาะแนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใต้ และตะวันตกเท่านั้น

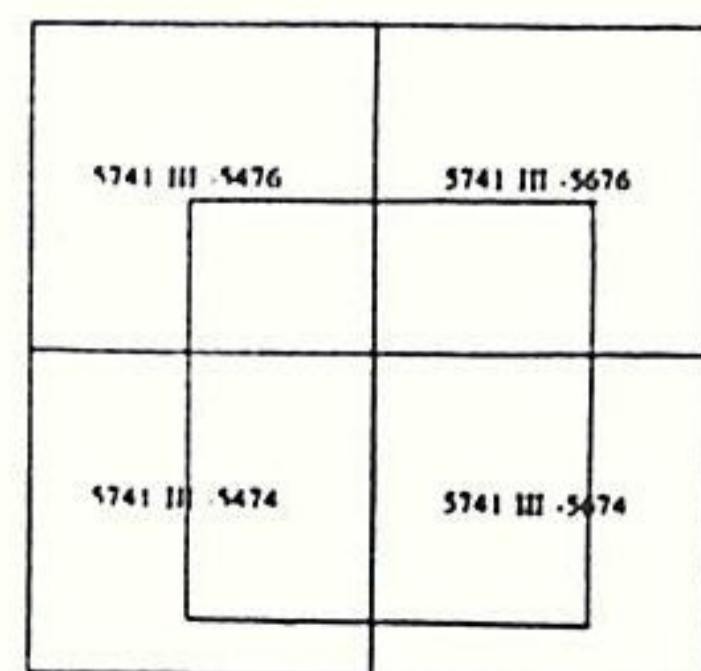
กำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบนอก ในปัจจุบันคูเมืองยังอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีการบุกรุกเปลี่ยนแปลงสภาพปรากฏในภาพ L-T พ.ศ. 2535 ในบริเวณคูเมืองด้านตะวันตกถูกถมและปลูกสร้างอาคารของหน่วยงาน รพช. และวิทยาลัยนาฏศิลป์ ด้านมุมตะวันตกเฉียงเหนือ มีการถมคูเมืองและปลูกบ้านพักอาศัยเป็นแห่ง ๆ ส่วนกำแพงเมืองทั้งชั้นนอกและชั้นใน ปัจจุบันถูกเปลี่ยนแปลงสภาพจนแทบไม่เหลือร่องรอยที่สมบูรณ์ให้เห็น โดยเริ่มปรากฏการบุกรุกทำลายเล็กน้อยในภาพ WWS. พ.ศ. 2497 ในภาพ N.S.3 พ.ศ. 2515 กำแพงชั้นในด้านเหนือและด้านตะวันออกถูกบุกรุกทำลายโดยการสร้างอาคารบ้านพักอาศัยและสถานที่ราชการ ส่วนกำแพงเมืองชั้นนอกถูกถนนรอบนอกคูเมืองสร้างทับ ในภาพ L-T พ.ศ. 2535 กำแพงชั้นในด้านใต้และด้านตะวันตกถูกบุกรุกทำลายเกือบตลอดแนว

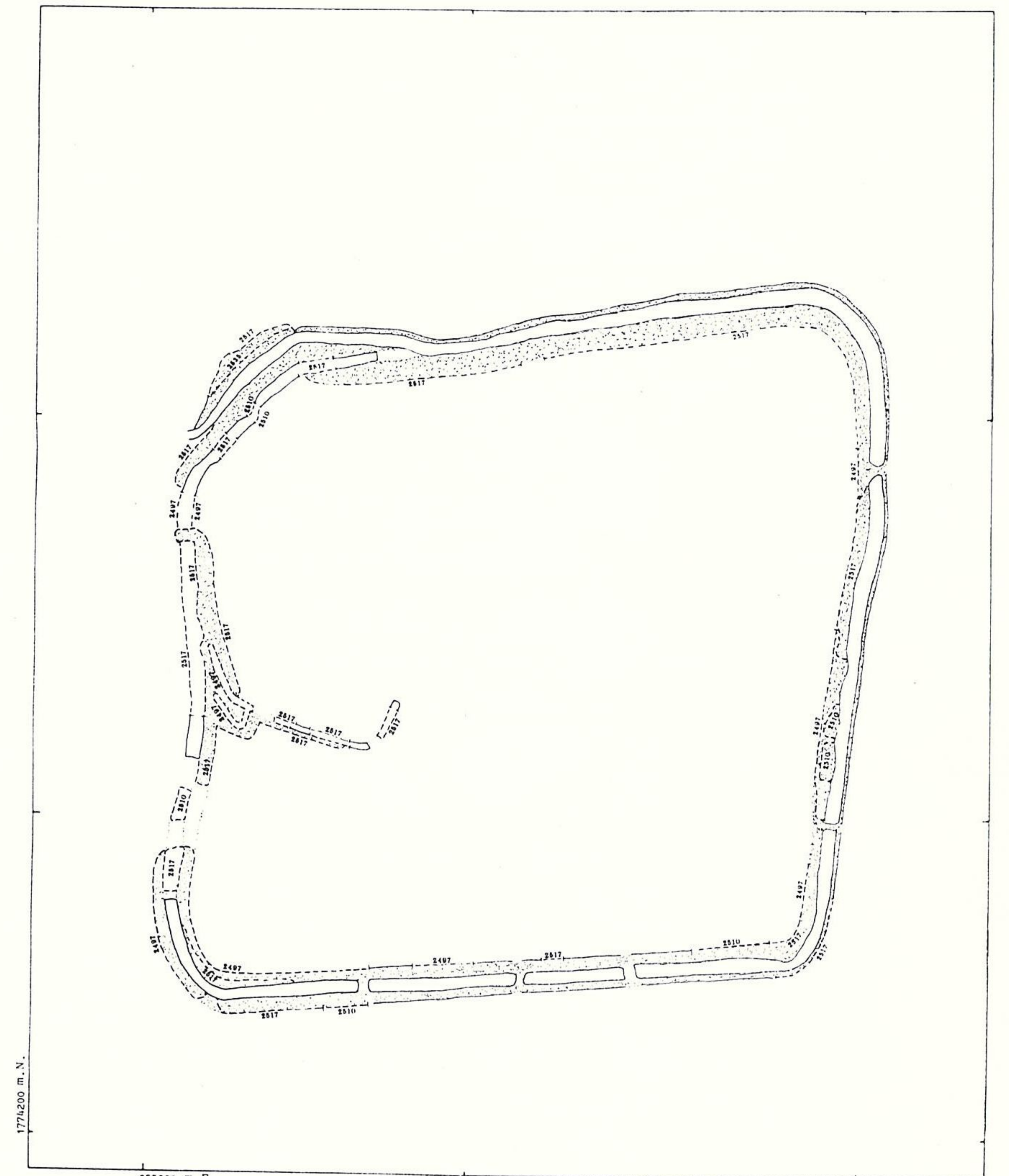
แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 ————— แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

รูปที่ 6.1 แผนที่แสดงแนวกำแพงเมือง-คูเมือง

กรมโบราณคดี สำนักศิลปคดี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

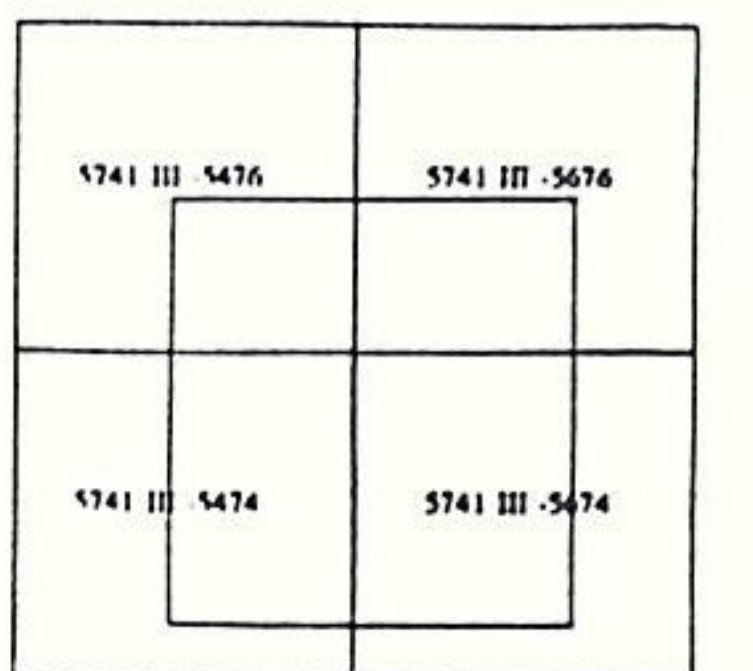
โครงการวิจัยชุมชนโบราณ เขตอุทยานประวัติศาสตร์

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 ————— แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ
 - - - - - 2510 แนวกำแพงเมือง-คูเมืองตามพ.ศ.ที่
 แสดงไว้

รูปที่ 6.2 แผนที่แสดงแนวกำแพงเมือง-คูเมือง ที่คงสภาพ
 และแนวที่เปลี่ยนแปลงไปตามที่ปรากฏในรูปถ่าย
 ทางอากาศ ในปี พ.ศ..... ที่เขียนกำกับไว้

กรมโบราณคดี สำนักศิลปคดี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

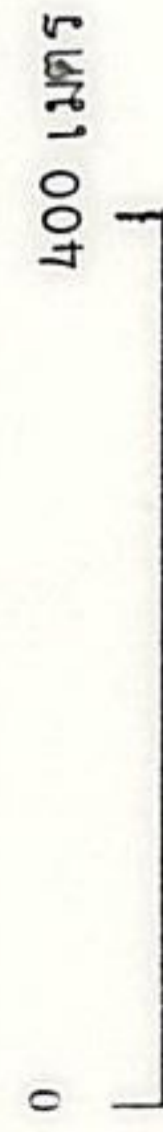

โครงการวิจัยชุมชนโบราณ เขตอุทยานประวัติศาสตร์

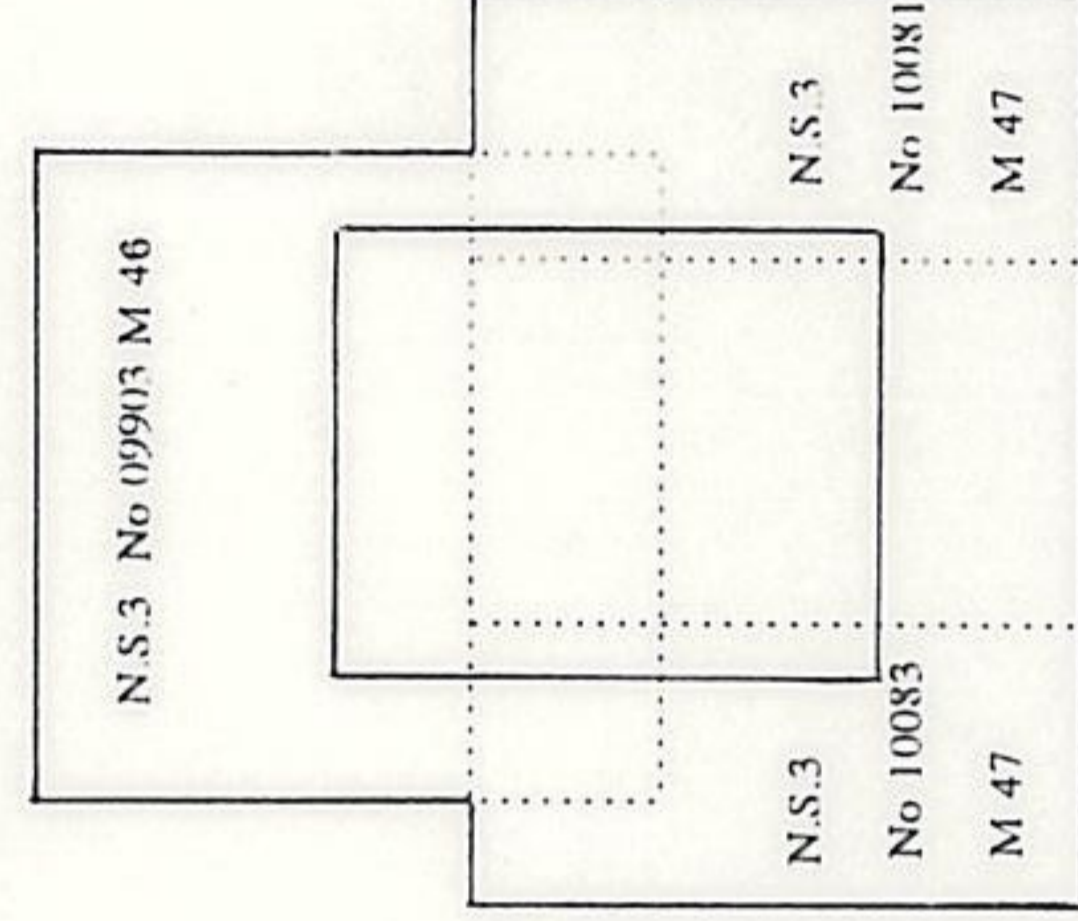
17741072 m.N.

3551165 m.E.

รูปถ่ายทางอากาศโครงการ N.S.3
 เลขที่ 09903, 10081, 10083 มวนที่ M 46 47
 พ.ศ. 2515

การตั้งวางรูปถ่ายทางอากาศโครงการ N.S.3

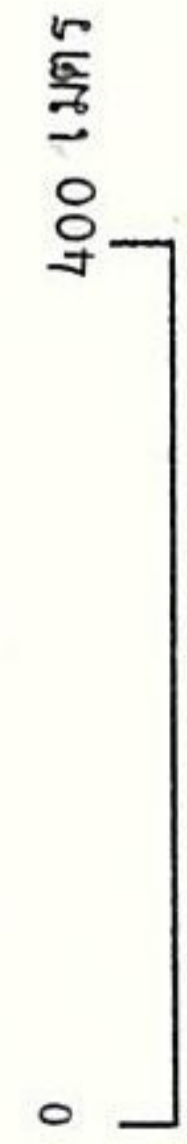
การตั้งวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่ดิน

5741 II - 5476	5741 III - 5676
5741 II - 5474	5741 III - 5674

17741072 m.N.

3551165 m.E.

รูปถ่ายทางอากาศโครงการ VAP 61
 เลขที่ 0061 มวนที่ V1 4913
 วันที่ 28 ตุลาคม 2510

สารบัญระวางรูปถ่ายทางอากาศโครงการ VAP 61

VAP 61 V1 4913 No 0061	
------------------------	--

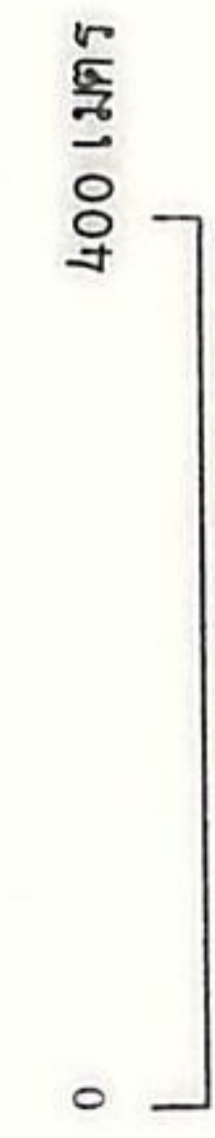
สารบัญระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศพื้นที่อื่น

5741 III -5476	5741 III -5676
5741 III -5474	5741 III -5674

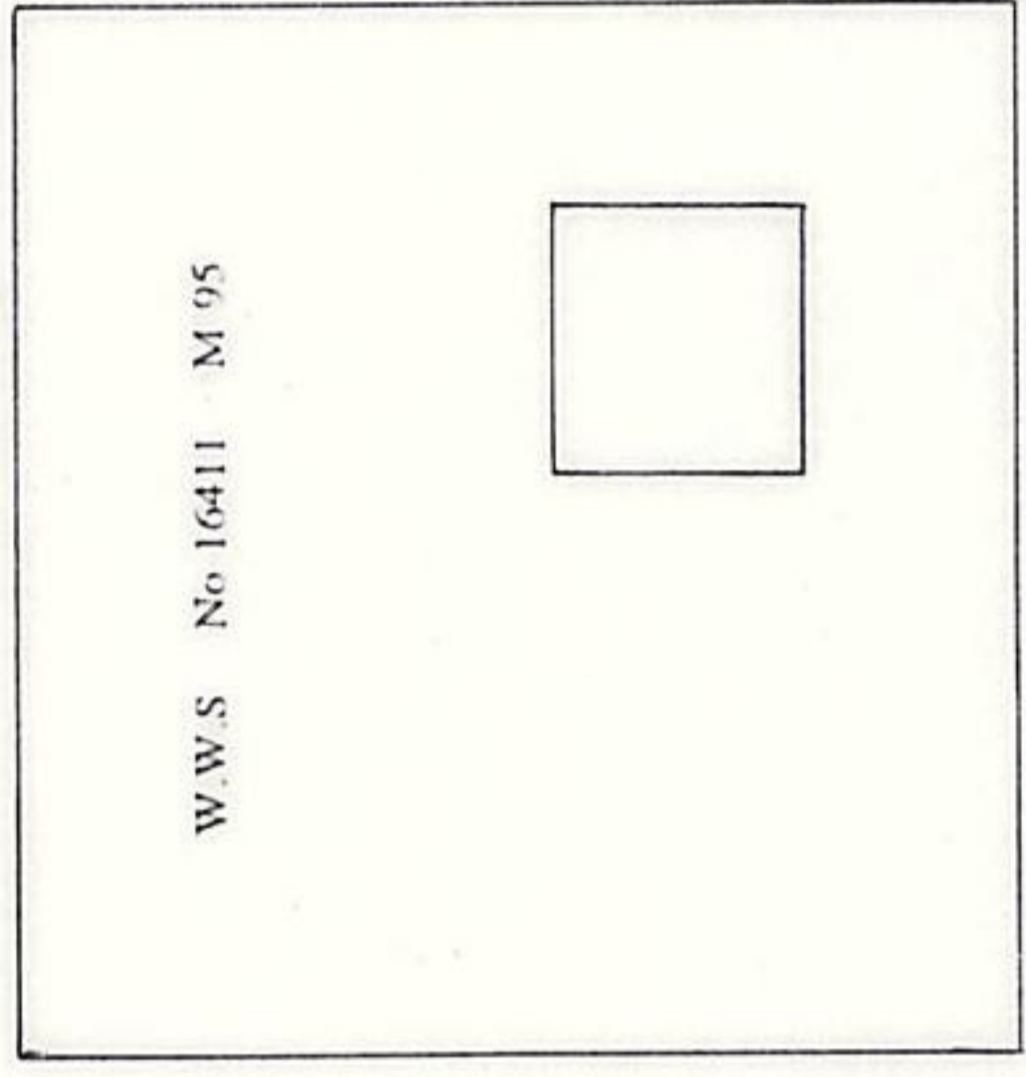
17741072 m.N.

3551165 m.E.

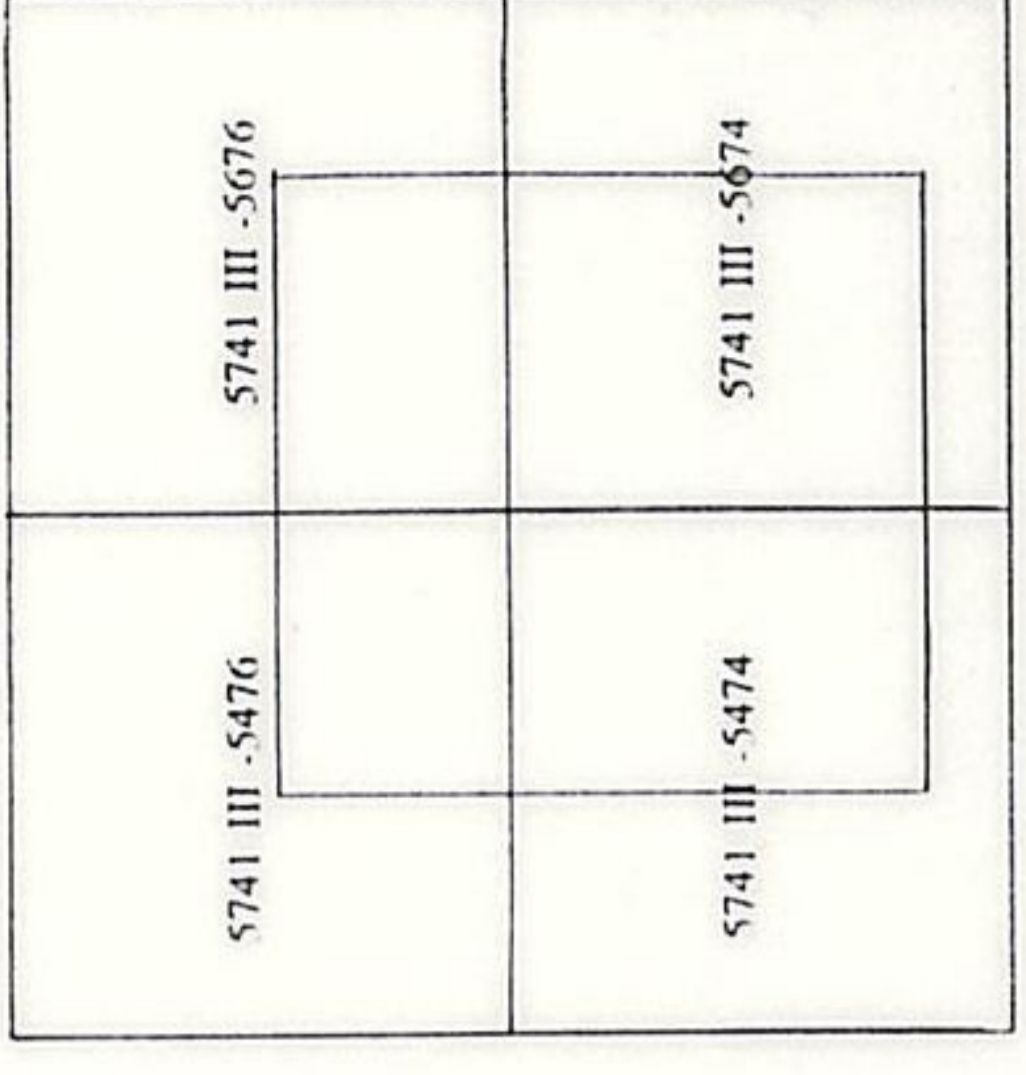

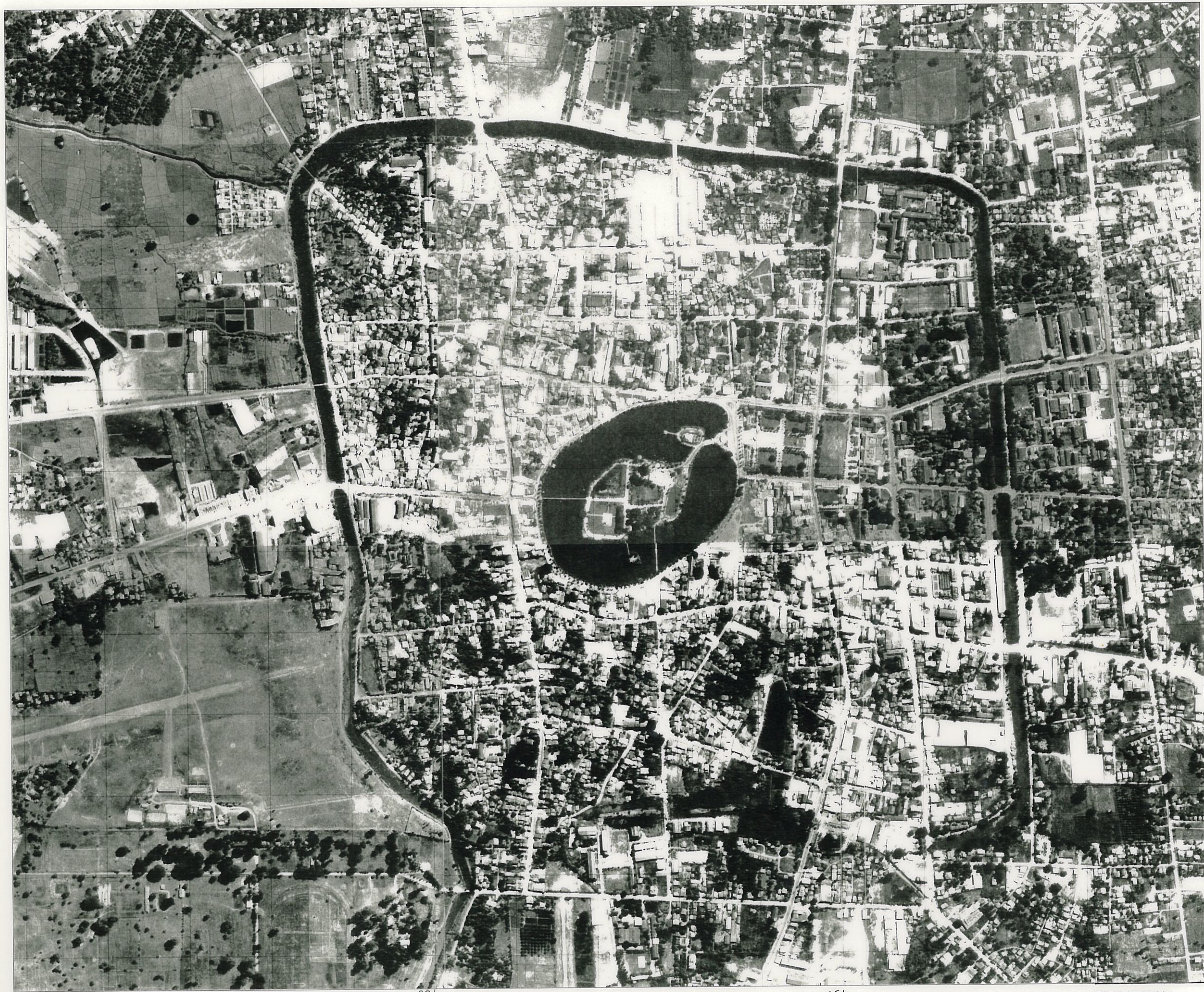
รูปถ่ายทางอากาศโครงการ WWS
 เลขที่ 16411 มวนที่ M 95
 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497

การตั้งเขตรูปถ่ายทางอากาศโครงการ W.W.S

การตั้งเขตรวมพื้นที่รูปถ่ายทางอากาศที่ดิน

0 400 เมตร

560

570

แผนที่ดูระหว่างแผนที่ทางอากาศที่อื่น

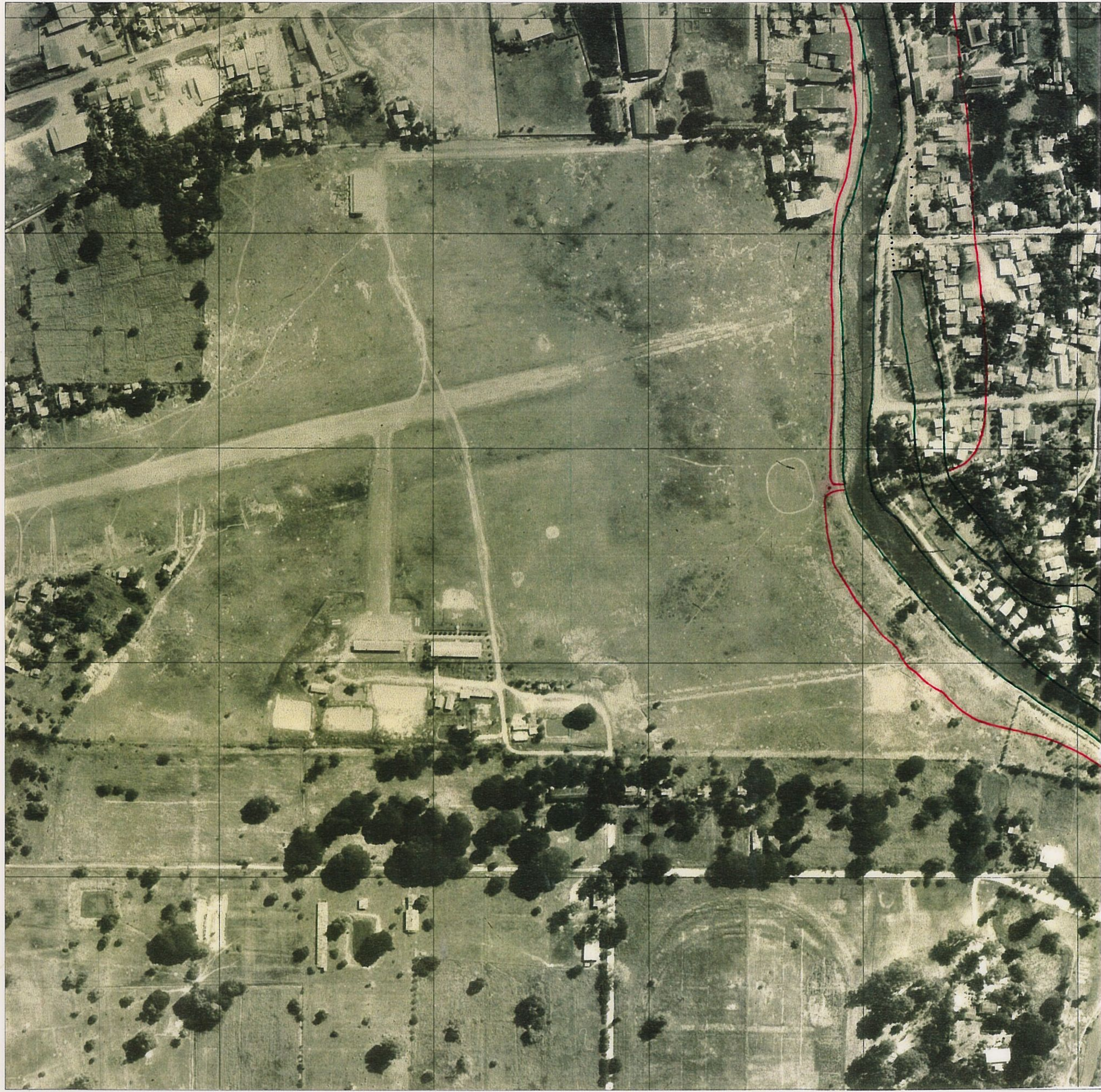
5476	5676
5474	5674

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่อื่น โจน 48

เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676

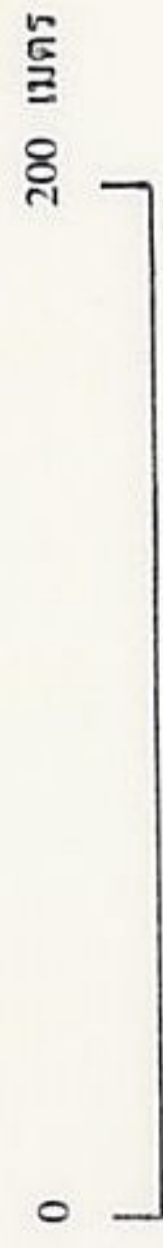
ระหว่าง 5741 III มาตราส่วน 1 : 4,000

กรมที่ดิน พ.ศ. 2535

1776000 m.N.

355200 m.E.

มาตราส่วน 1:4,000

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เสริม โฉนที่ 48

เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676

กรมที่ดิน มาตราส่วน 1:4,000

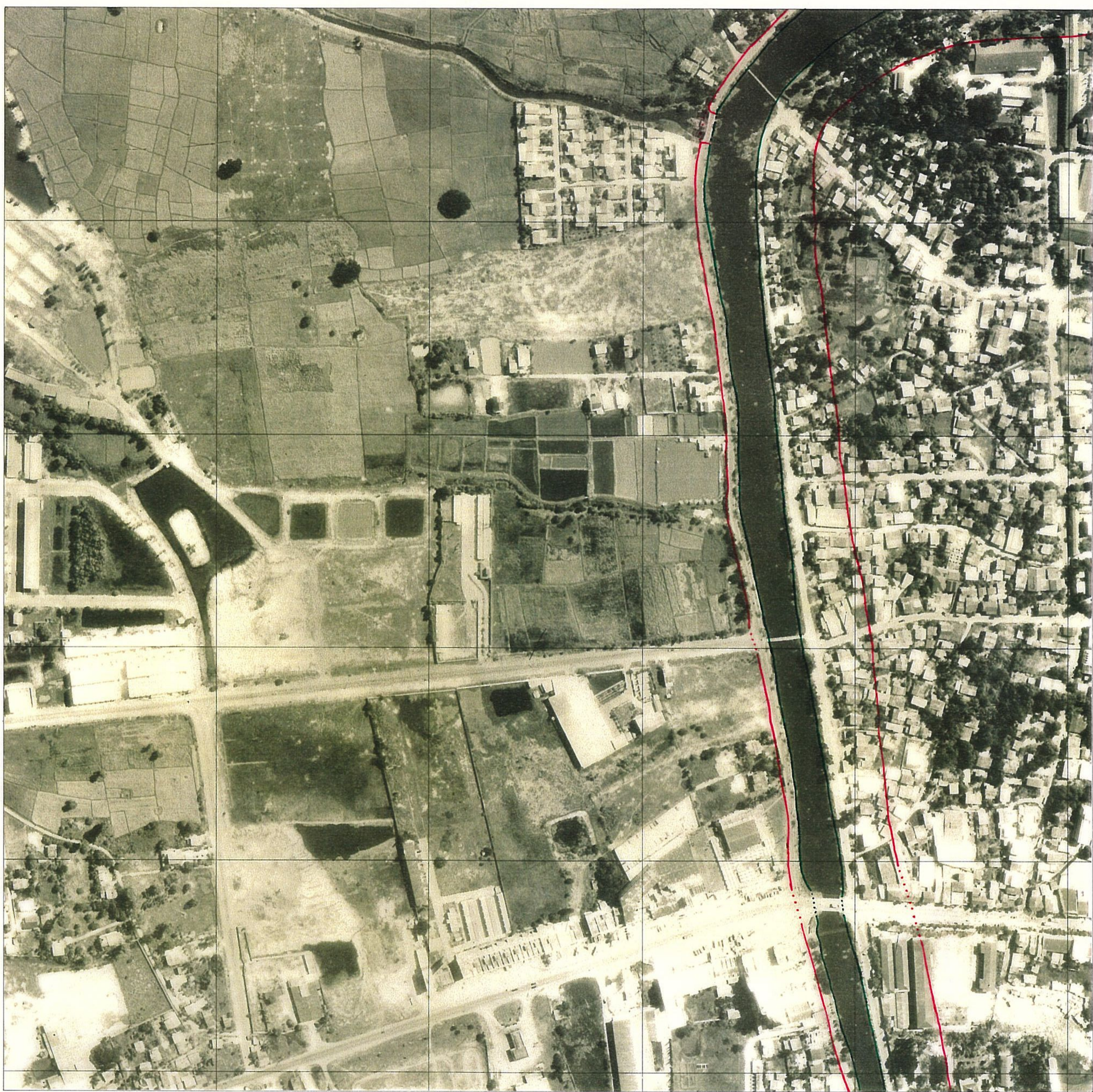
พ.ศ. 2535

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 ————— แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เสริม

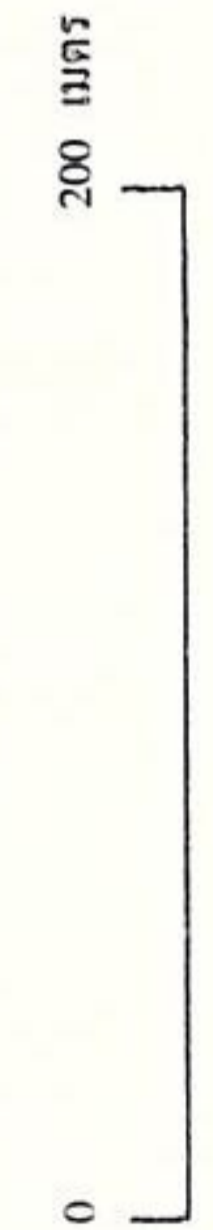
ระวาง 5741 III

	5476		5676	
	1	2	3	
	4	5	6	
	5474		5674	
	7	8		

1776000 m.N.

356000 m.E.

มาตราส่วน 1 : 4,000

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศซีเอ็ม โซนที่ 48
 เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676
 กรมที่ดิน มาตราส่วน 1 : 4,000
 พ.ศ. 2535

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมืองโดยประมาณ

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศซีเอ็ม
 ระวาง 5741 III

5476	5676	
1	2	3
4	5	6
5474	5674	
7	8	

1776000 m.N.

357200 m.E.

มาตราส่วน 1: 4,000

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เอ็ม โชนที่ 48
 เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676
 กรมที่ดิน มาตราส่วน 1: 4,000

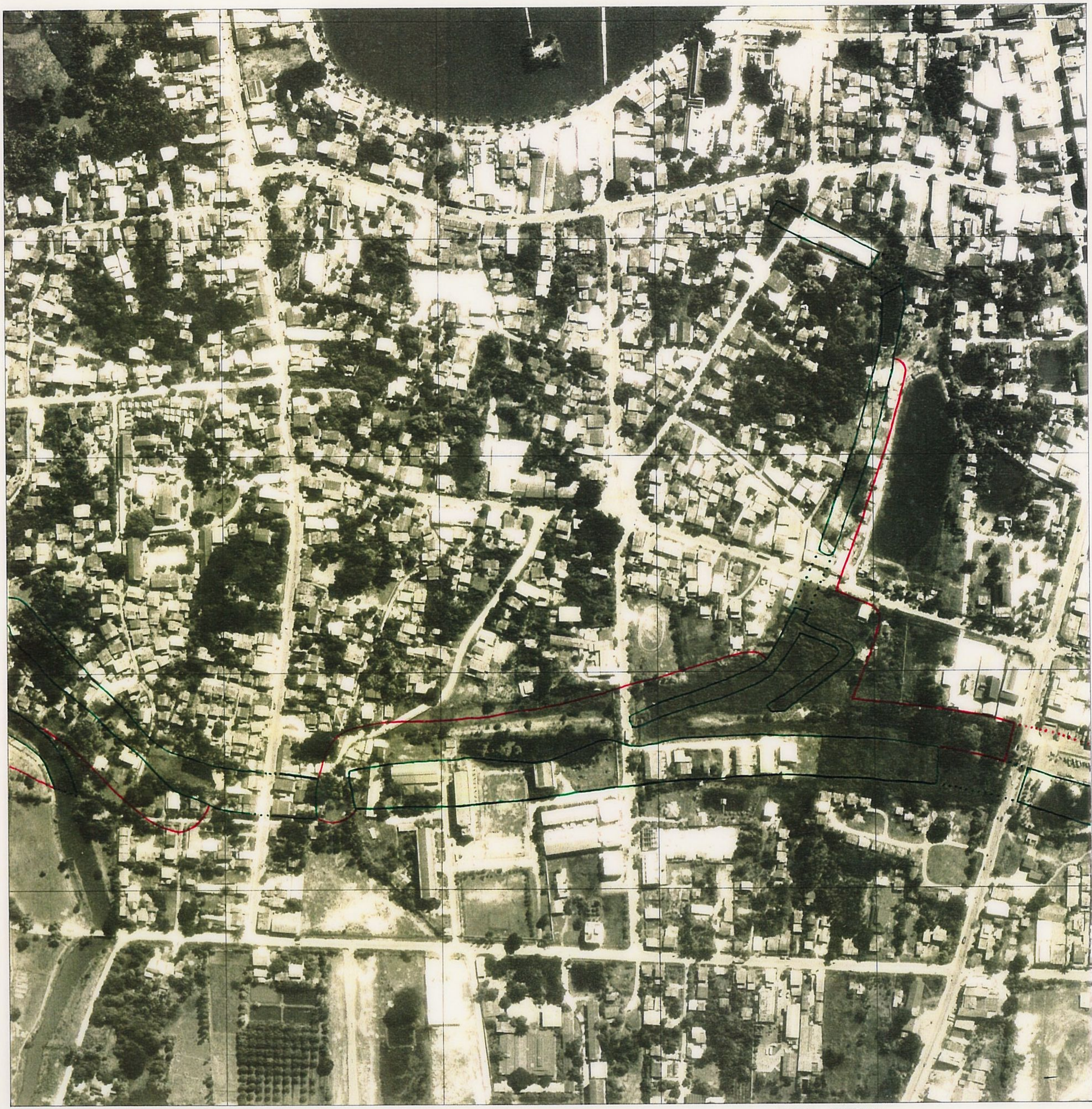
พ.ศ. 2535

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง

- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เอ็ม
 ระวาง 5741 III

5476	1	2	3	5676
	4	5	6	5674
5474	7	8		

1775200 m.N.

355200 m.E.

มาตราส่วน 1 : 4,000

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เดิม โซนที่ 48

เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676

กรมที่ดิน มาตราส่วน 1 : 4,000

พ.ศ. 2535

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เดิม

ระวาง 5741 III

5476	5676
1	2
3	4
5	6
5474	5674
7	8

1775200 m. N.

3556200 m. E.

มาตราส่วน 1 : 4,000

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศยูทีเอ็ม โซนที่ 48
 เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676
 กรมที่ดิน มาตราส่วน 1 : 4,000
 พ.ศ. 2535

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง

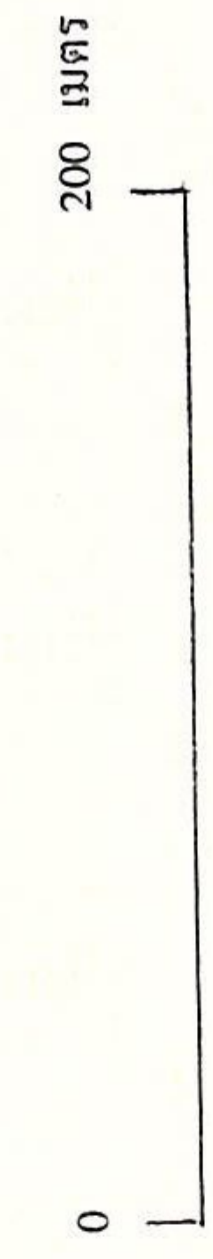
..... แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศยูทีเอ็ม
 ระวาง 5741 III

5476	5676		
1	2	3	
4	5	6	
5474	5674		
7	8		

มาตราส่วน 1 : 4,000

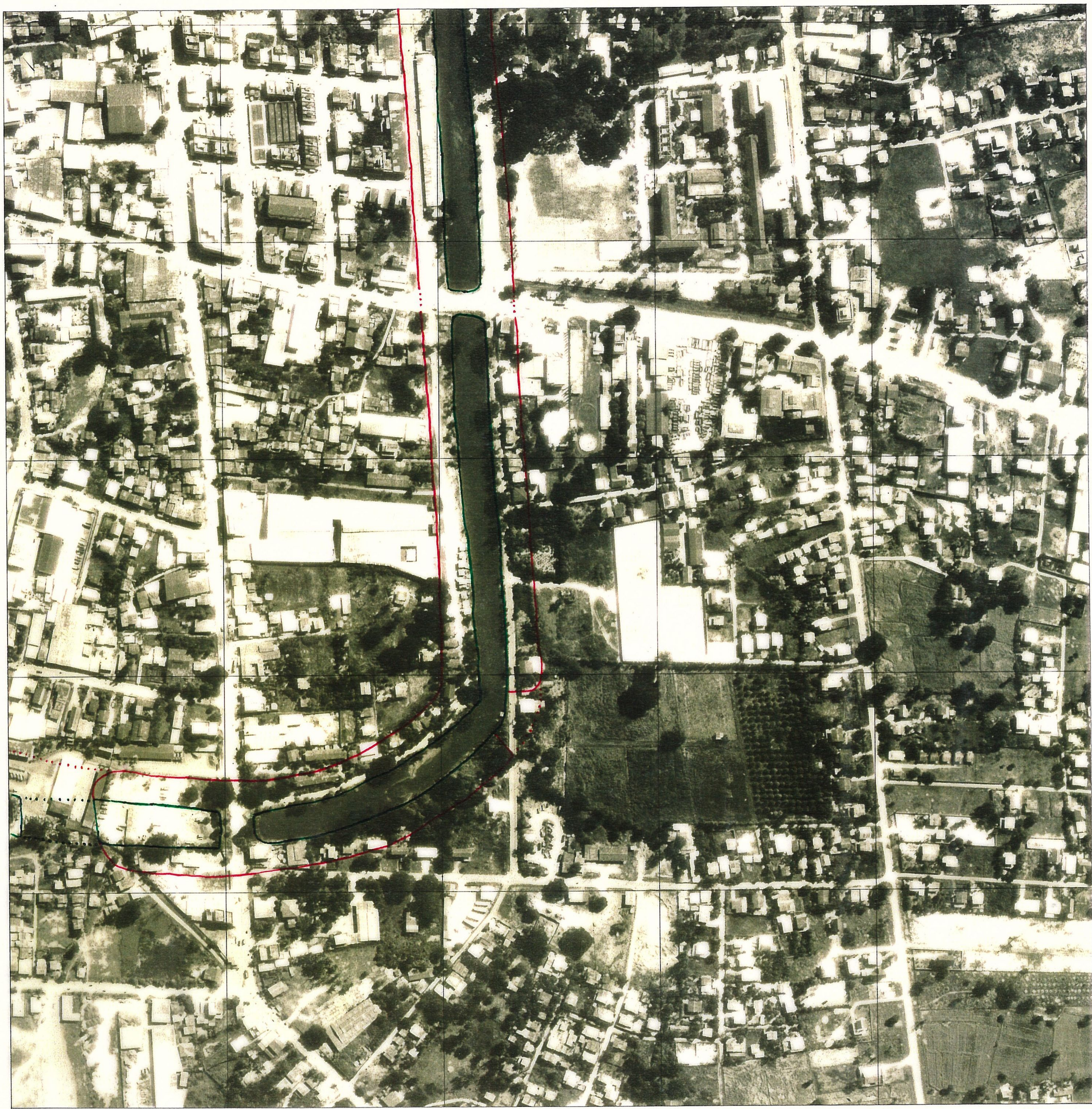

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เอ็ม โซนที่ 48
 เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676
 กรมที่ดิน มาตราส่วน 1 : 4,000
 พ.ศ. 2535

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง โดยประมาณ

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เอ็ม
 ระวาง 5741 III

	5476	5676	
	1	2	3
	4	5	6
5474		5674	
	7	8	

355200 m.E.

0 200 เมตร

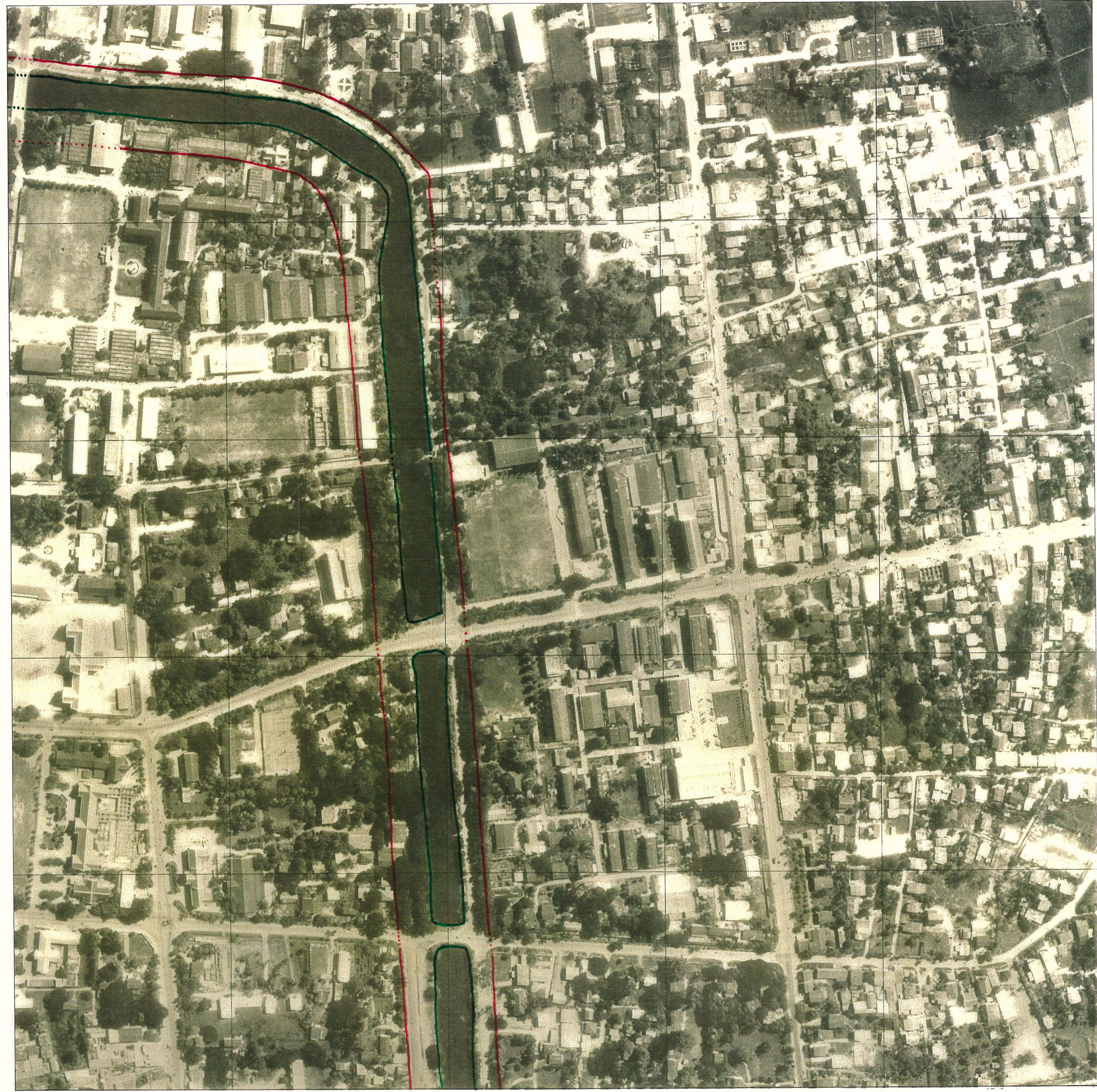
มาตราส่วน 1 : 4,000

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เดิม โซนที่ 48
 เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676
 กรมที่ดิน มาตราส่วน 1 : 4,000
 พ.ศ. 2535

สารบัญแผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เดิม
 ระวัง 5741 III

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
 แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

5476	5676
1	2 3
4	5 6
5474	5674
7	8

1774200 m.N.

356200 m.E.

มาตราส่วน 1: 4,000

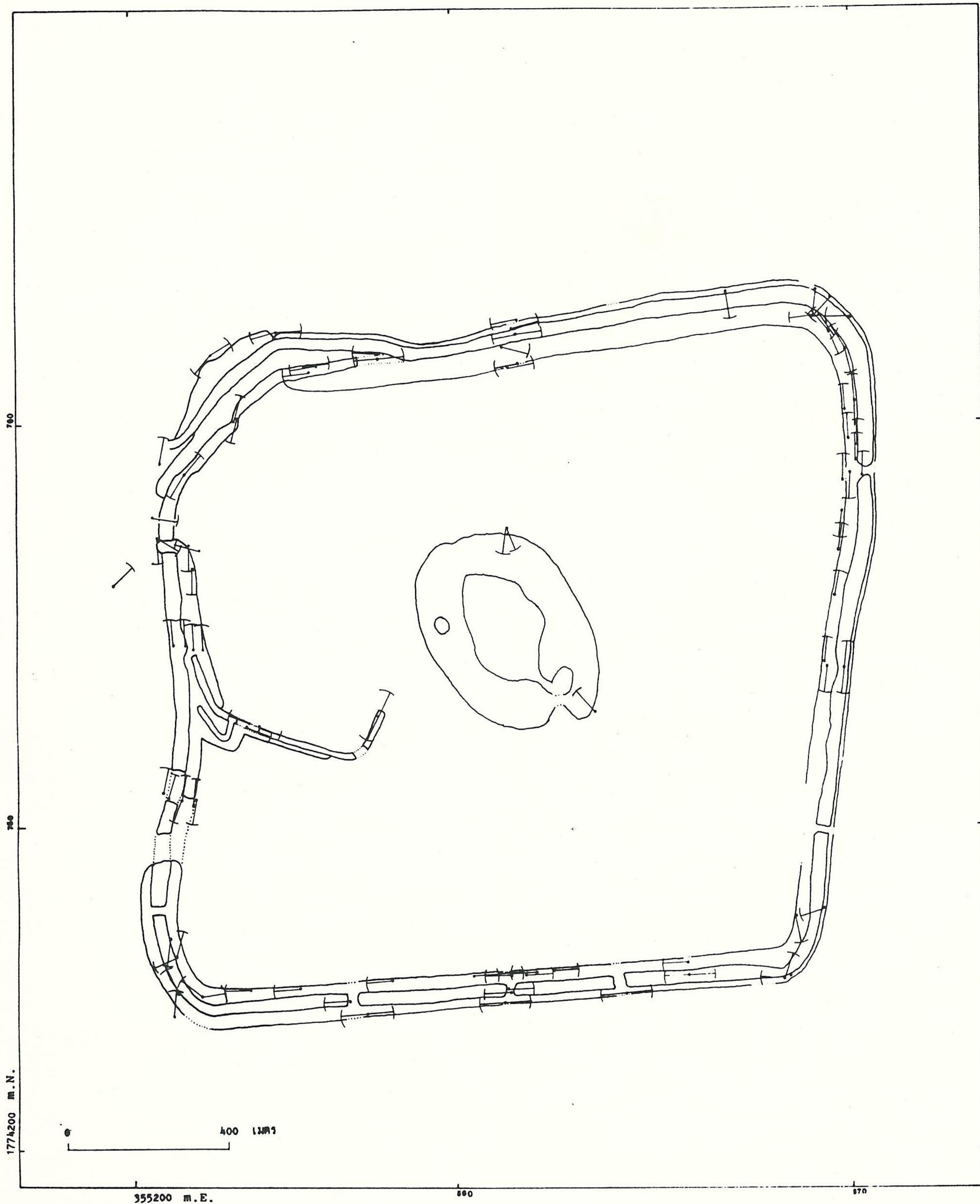
แผนที่รูปถ่ายทางอากาศที่เดิม โชนที่ 48
 เลขที่ 5474 , 5476 , 5674 , 5676
 กรมที่ดิน มาตราส่วน 1: 4,000
 พ.ศ. 2535

สตารบิญแผนทีรูปถ่ายทางอากาศที่เดิม
 ระวัง 5741 III

แผนที่แสดงขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง

- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ

5476	5676	
1	2	3
4	5	6
5474	5674	
7	8	

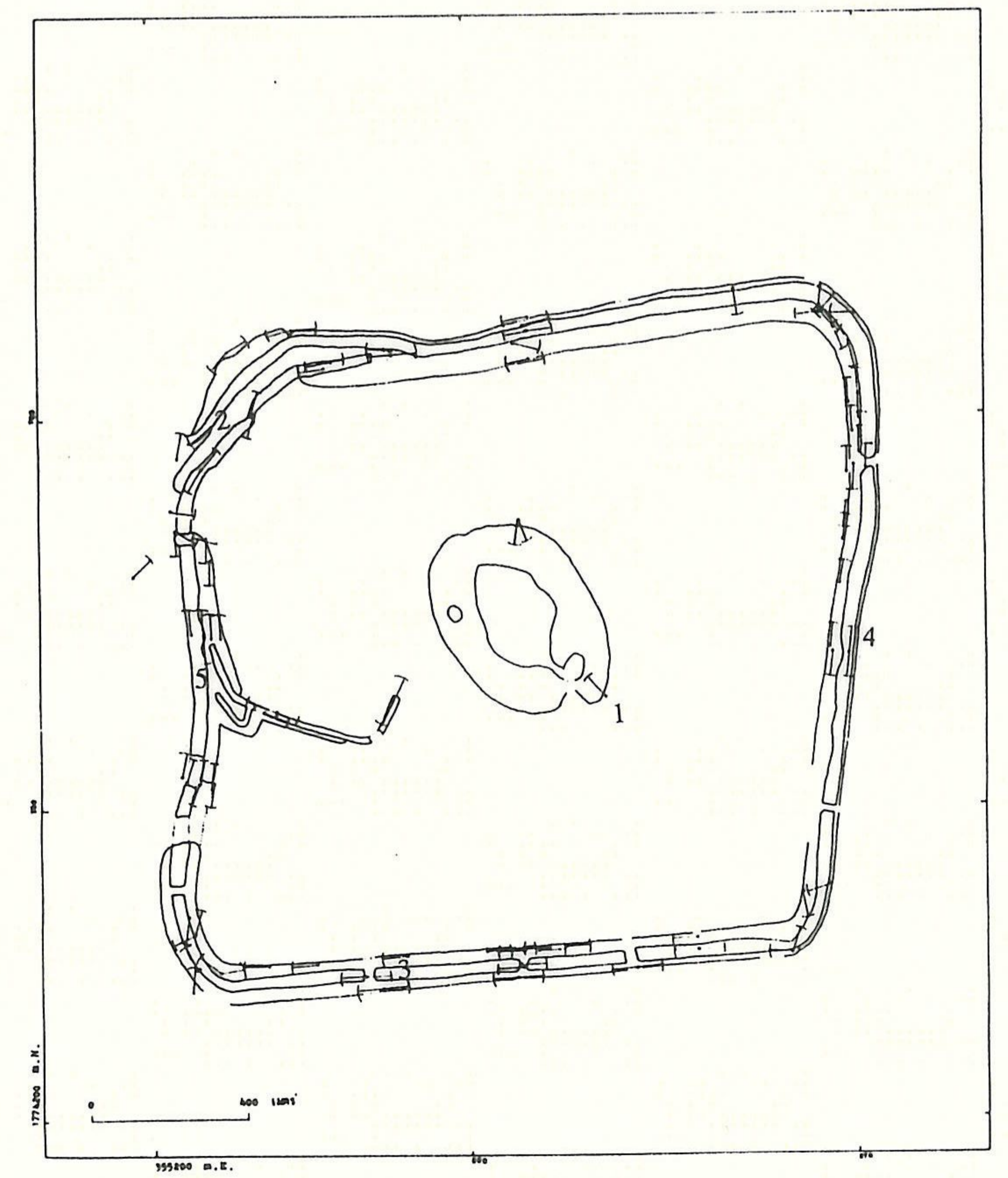
7. การสำรวจในภูมิภาค

การสำรวจในภูมิภาค มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบข้อมูลการศึกษาขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองจากรูปถ่ายทางอากาศ และเพื่อศึกษาบันทึกภาพภาคพื้นดิน โดยได้เลือกบันทึกภาพเฉพาะบริเวณที่แสดงลักษณะกำแพงเมือง-คูเมืองของเมืองร้อยเอ็ด และลักษณะการเปลี่ยนแปลงเพื่อประกอบการอธิบายการกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง และเปลี่ยนแปลงในส่วนต่างๆของเมือง โดยได้จัดทำเป็นภาพประกอบรายงานจำนวน 41 ภาพ แต่ละภาพได้เขียนคำอธิบาย และแสดงตำแหน่งและทิศทางการบันทึกภาพลงบนแผนที่กำแพงเมือง-คูเมือง

1	2
3	4
5	

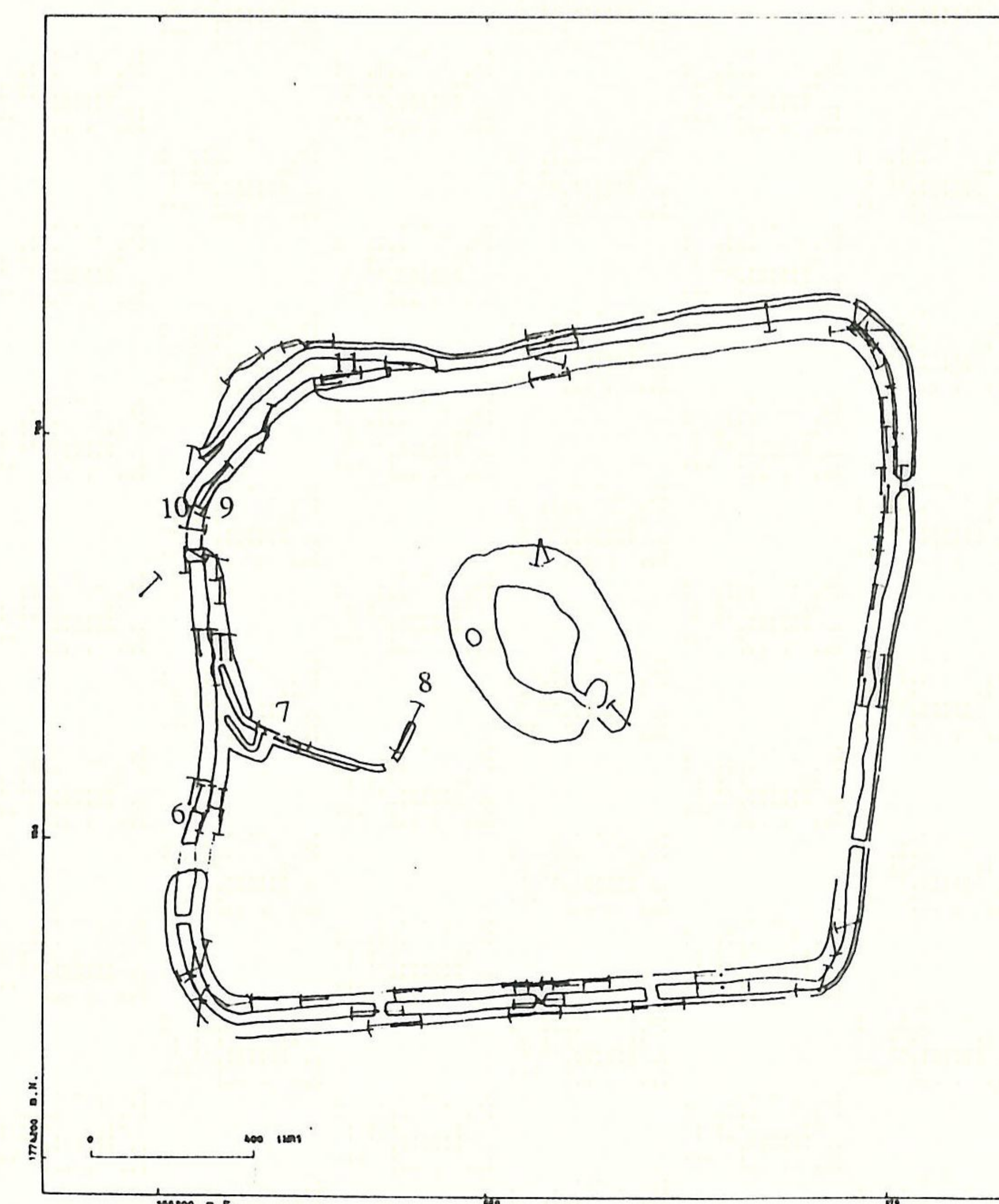
1. บึงพลาญชัย สัญลักษณ์ของเมืองร้อยเอ็ด ตรงกลางภาพคือศาลหลักเมือง ตั้งอยู่บนเกาะกลางบึงพลาญชัย
2. คูเมืองชั้นนอกที่มุมด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ต่อเชื่อมกับคลองนำน้ำเข้าคูเมือง
3. สภาพคูเมืองด้านทิศใต้กำแพงทั้งสองข้างถูกปรับสภาพให้เป็นถนน
4. สภาพคูเมืองด้านทิศตะวันออก มีการสร้างเขื่อนที่ขอบคูถนนที่เห็นทางซ้ายมือสร้างบนกำแพงเมืองด้านนอก แนวคันไม้ขวามืออยู่ในเขตกำแพงชั้นใน
5. คูเมืองด้านทิศตะวันตก ยังไม่มีการขุดลอก อาคารที่เห็นตรงกลางภาพจนถึงด้านขวาของภาพคือ บ้านพักครูวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สร้างในเขตคูเมือง

6	7
8	9
10	11

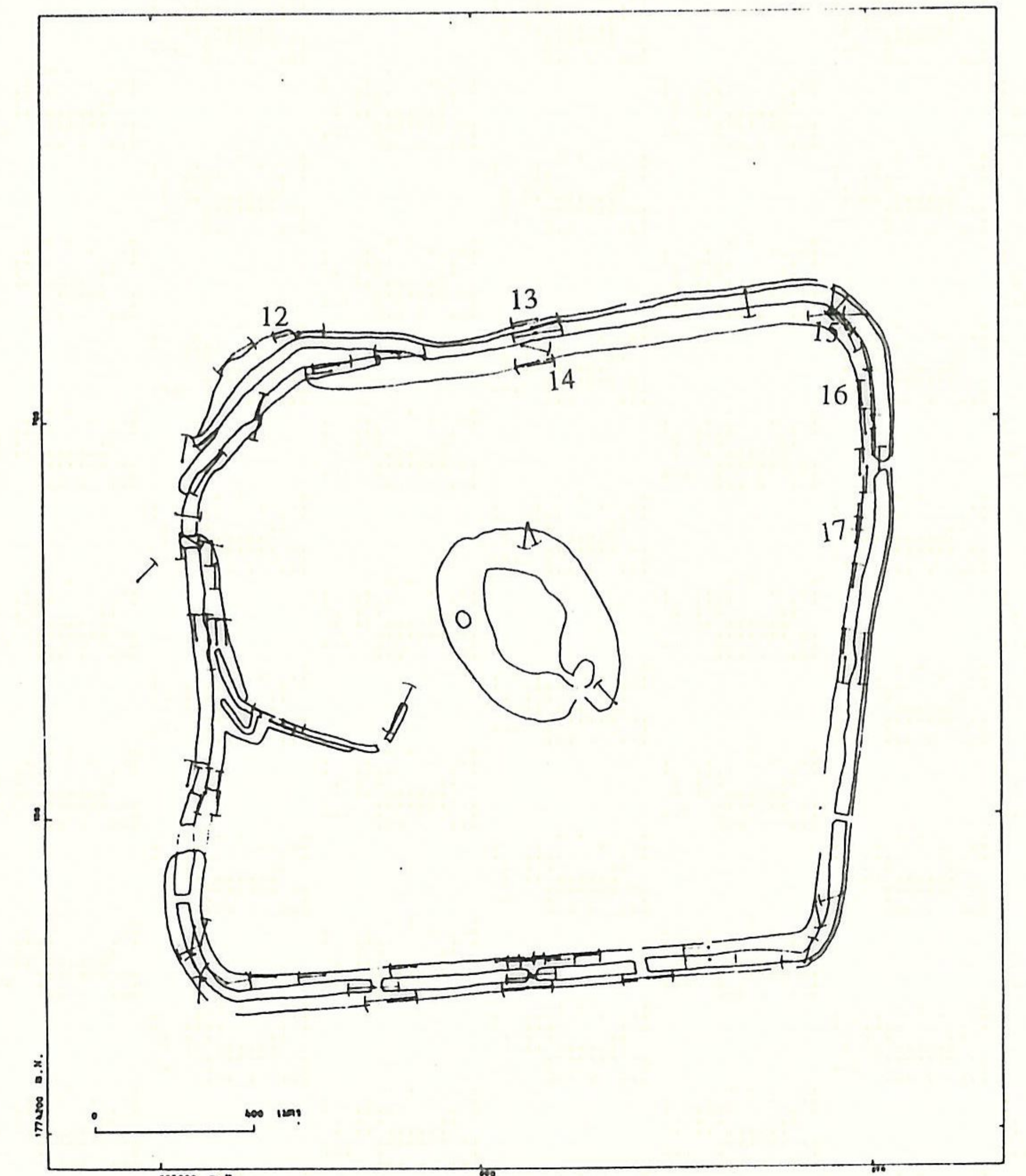
6. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง วงรอบนอกด้านทิศตะวันตก อยู่ประมาณต้นไม้ต้นแรก ทางซ้ายมือจากกลางถนน ต้นไม้ใหญ่ทางขวามืออยู่บนกำแพงเมือง
7. กำแพงเมือง-คูเมือง วงรอบในคานใต้ อยู่ในบริเวณที่ลุ่มต่ำ ปัจจุบันมีวัชพืชขึ้นปกคลุมทั้งพื้นที่จนไม่สามารถสังเกตเห็นแนวเขตได้
8. ร่องรอยของกำแพงเมือง-คูเมือง วงรอบในที่พอจะสังเกตเห็นได้จากรูปถ่ายทางอากาศ และในภาคสนามมาสิ้นสุดที่แนวต้นกล้วยกลางภาพ ถัดจากนั้นไม่สามารถสังเกตเห็นแนวกำแพงเมือง-คูเมืองได้
- 9.,10. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมือง ชั้นใน อยู่ที่เสาทางซ้ายมือของรูปที่ 9. พื้นที่ข้างหน้าภาพมคูเมืองในรูปที่ 10. สภาพคูเมืองเป็นที่ลุ่มต่ำ
11. คูเมืองชั้นในบริเวณมุมเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ถูกขุดเป็นบ่อเลี้ยงปลา

12	13
14	15
16	17

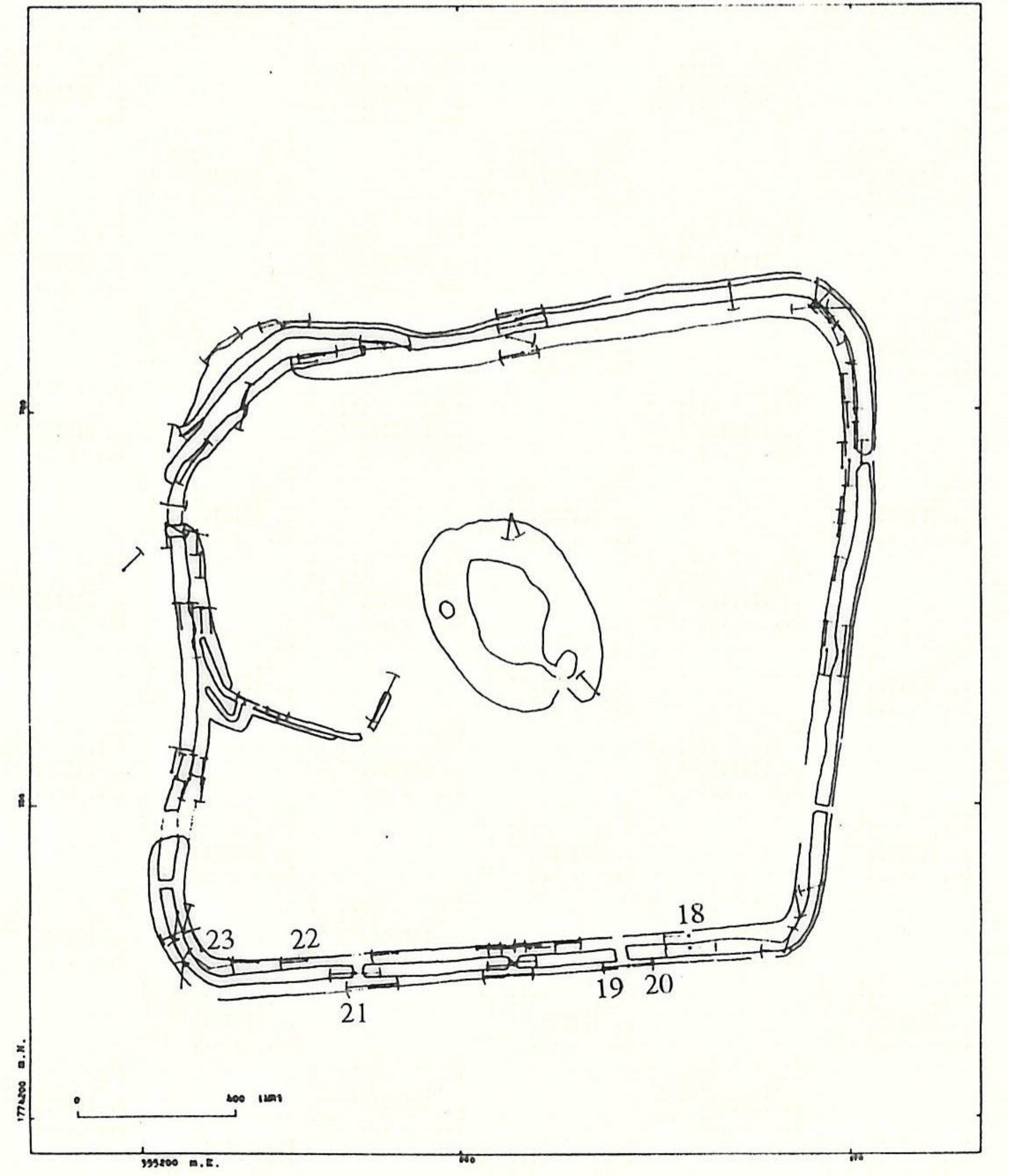
- 12. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบนอก บริเวณมุมด้านตะวันตกเฉียงเหนือ เขตของกำแพงเมืองชั้นนอกอยู่ที่ขอบถนนด้านขวา ทางซ้ายของถนน เป็นคูเมืองชั้นนอก
- 13. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านเหนือ แนวเขตด้านนอก อยู่ที่แนวเสาไฟฟ้ากลางภาพ ทางซ้ายของแนวต้นไม้กลางภาพเป็นคูเมือง
- 14. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านเหนือ แนวเขตด้านในอยู่ที่ตำแหน่งคนยืนหน้ารถกระบะ อาคารซ้ายมือจนถึงกลางภาพสร้างในเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
- 15. ภาพบนสันของกำแพงเมืองด้านใน บริเวณวัดบูรพาภิราม อาคารทางซ้ายมือปลูกสร้างบนลาดกำแพงด้านใน
- 16. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านในทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ที่ตำแหน่งต้นไม้กลางภาพกำแพงเมืองอยู่ทางขวามือ
- 17. แนวเขตกำแพงเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกอยู่ประมาณกลางภาพ บ้านทางขวามือสร้างบนกำแพงเมือง

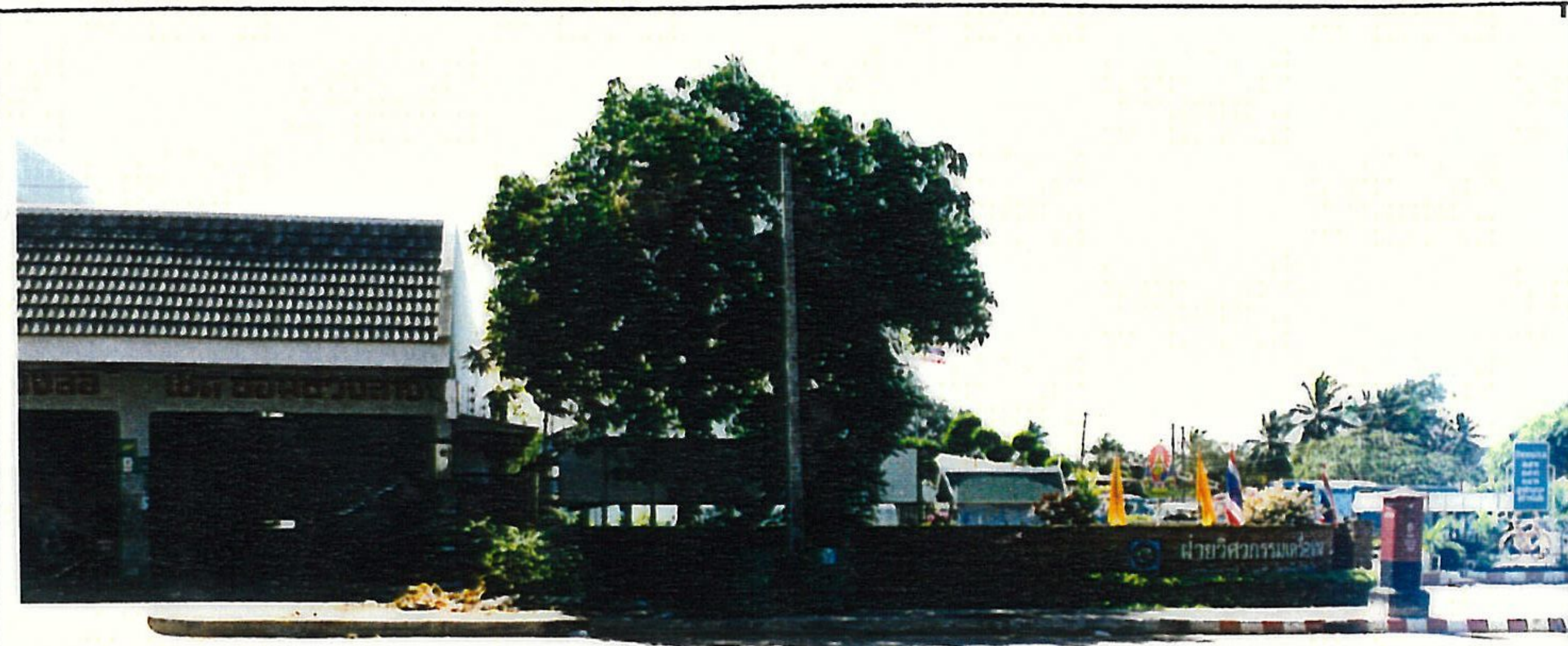

18	19
20	21
22	23

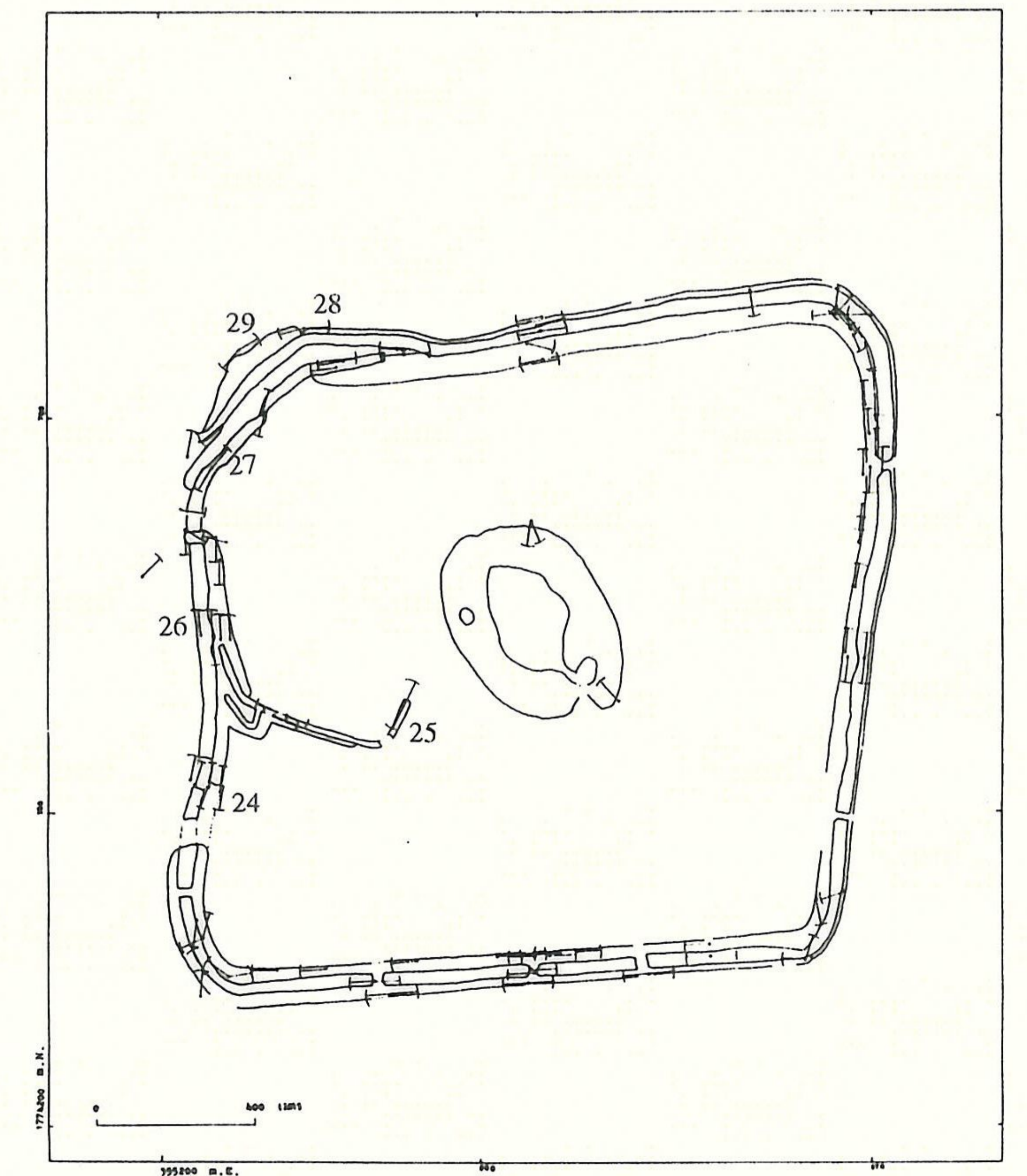
- 18. แนวกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใต้อยู่ประมาณสามมรั้วเกือบกลางภาพ ดงไม้ทางซ้ายมือ อยู่บนกำแพงเมือง
- 19. แนวกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอกทางทิศใต้ อยู่ใกล้ไฟฟ้ากลางภาพ(มีป้าย ฟิงอยู่) ถนนขวามืออยู่บนกำแพง ข้างขวาของถนนเป็นคูเมือง
- 20. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองภายในแนวตรงข้ามรูป 19 ซ้ายมือเป็นคูเมืองแนวเขต ด้านนอกอยู่ที่เสาไฟฟ้ากลางภาพ ถนนซ้ายมือสร้างอยู่บนกำแพง
- 21. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอกทางทิศใต้ อยู่ที่ดินไม้ใหญ่ซ้ายมือ ถนนขวา มือสร้างบนกำแพง
- 22. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านทิศใต้ อยู่ประมาณเสาไฟฟ้ด้านไกลกลางภาพ ขอบทางซ้ายของภาพเป็นคูเมือง จากคูเมืองมาทางขวาจนถึงกลางภาพ เป็นกำแพง
- 23. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านในที่มุมด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ อยู่ประมาณ กลางภาพ กำแพงเมืองอยู่ทางซ้ายมือ

24	25
26	27
28	29

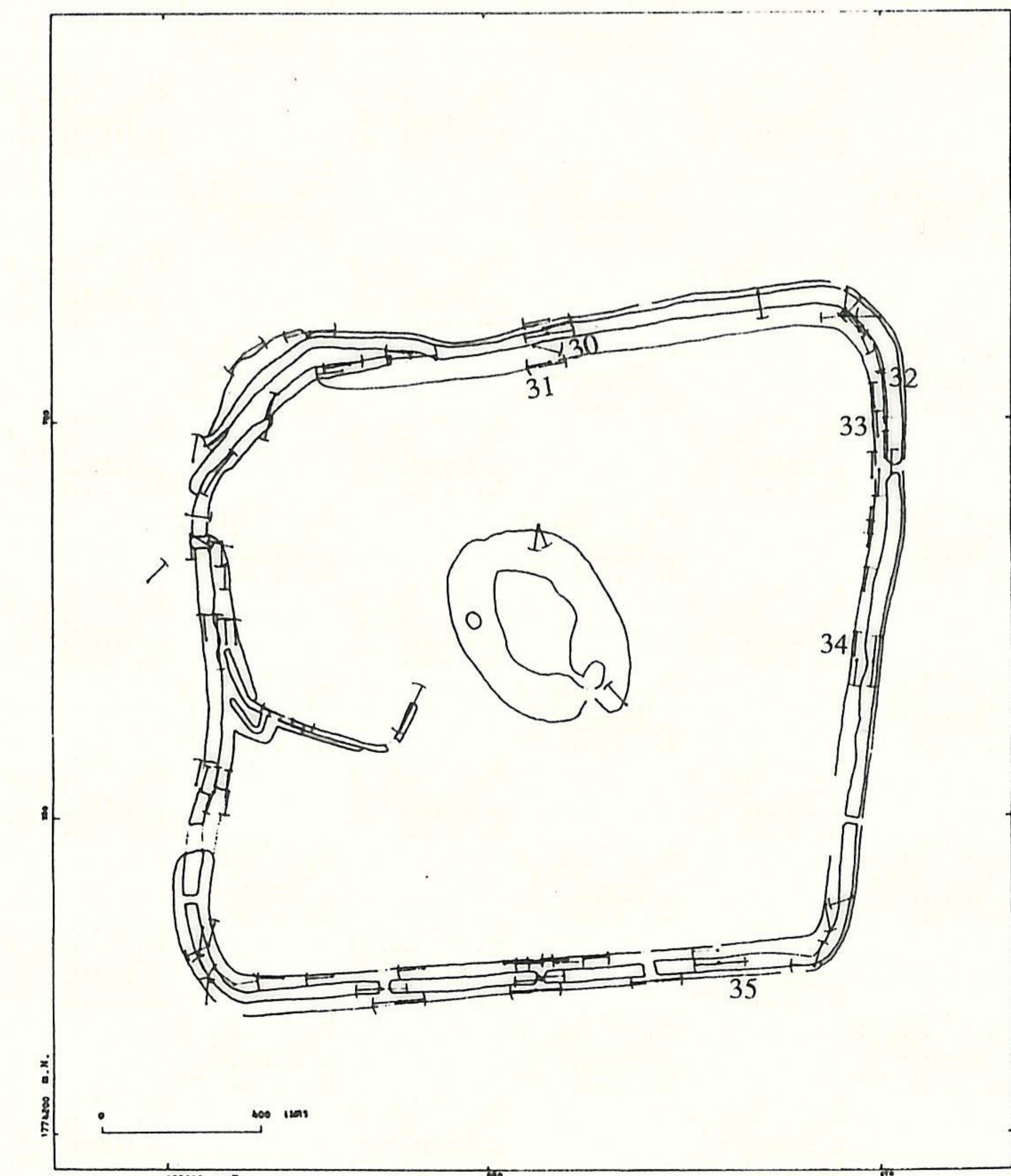
24. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านในอยู่ประมาณผนังอาคารอุโมงค์มรดกทางซ้ายมือ ที่ดินทางขวามืออยู่ในเขตกำแพงเมือง-คูเมือง เป็นที่ตั้งของฝ่ายวิศวกรรมเครื่องกล สำนักงาน รพช. ร้อยเอ็ด
25. อาคารและถนนชอยกลางภาพอยู่ในเขตกำแพงเมือง-คูเมืองวงรอบใน
26. กำแพงเมืองชั้นในอยู่ทางขอบภาพทางขวามือ พื้นที่กลางภาพเกิดจากการถมคูเมืองและปลูกสร้างอาคารอยู่ภายในรั้วของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
27. พื้นที่ด้านหลังภาพเป็นคูเมืองชั้นในด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ที่ยังคงสภาพเป็นที่ค้ำน้ำขัง มุมรั้วของที่ดินทางซ้ายมือถมอยู่ในเขตคูเมือง
28. ถนนสร้างบนกำแพงชั้นนอกด้านทิศเหนือ แนวเขตอยู่ที่กลางช่วงถนนทางซ้ายมือ มีแนวเขตโค้งไปตามถนน
29. แนวเขตกำแพง-คูเมืองด้านนอกบริเวณมุมเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ อยู่ประมาณกลางภาพ พื้นที่ทางขวามือเป็นกำแพงที่ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพ จนแทบไม่เหลือร่องรอย

30	31
32	33
34	35

- 30. ถนน,บ้าน,ร้านค้า สร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นในด้านเหนือตลอดทั้งแนว
- 31. อาคารกลางภาพสร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นในด้านเหนือ เขตอยู่ที่ชายคาซ้ายมือ
- 32. กำแพงเมือง-คูเมือง ที่มุมด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ขวามือเริ่มมีการสร้างเขื่อน รุกเข้าไปในคูเมือง ซ้ายมือได้กำแพงเพื่อสร้างถนน
- 33. กำแพงเมืองชั้นในทางทิศตะวันออกเฉียง ทางขวามือคือกำแพงส่วนที่เหลือ เขตกำแพง ด้านในอยู่ที่กลางหลังคาห้องน้ำทางซ้ายมือ
- 34. กำแพงเมืองชั้นในด้านทิศตะวันออกเฉียง เขตอยู่ประมาณกลางภาพ บ้านทางขวามือสร้าง ในเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
- 35. อาคารของโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัยซ้ายมือ สร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นใน

36	37
38	39
40	41

- 36. อาคารสำนักงานกาชาดจังหวัดร้อยเอ็ดซ้ายมือ และถนนกลางภาพสร้างบนกำแพงเมืองชั้นในทางทิศใต้ ยังเหลือร่องรอยให้เห็นอยู่ทางซ้ายมือหลังแนวคันไม้ ขวามือเป็นคูเมือง
- 37. ถนนด้านหลังภาพสร้างบนกำแพงเมืองชั้นในด้านทิศใต้ เขตอยู่ที่เสาไฟฟ้าคั่นที่ปักอยู่เกือบกลางภาพ
- 38. ถนนกลางภาพสร้างบนกำแพงเมืองชั้นในด้านทิศใต้ เขตอยู่ที่แนวพุ่มไม้ขอบถนนทางขวามือ ริมซ้ายสุดเป็นแนวคูเมือง
- 39. อาคารซ้ายมือสร้างบนกำแพงเมืองชั้นใน ใกล้มุมเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เขตอยู่ที่คันไม้กลางภาพ
- 40., 41. กำแพงเมือง-คูเมืองบริเวณมุมเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ รูปที่ 40 ถ่ายมาทางทิศตะวันออก ขวามือเป็นคูเมือง ถนนกลางภาพและอาคารซ้ายมือสร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นใน รูปที่ 41 ซ้ายมือเป็นคูเมือง ถนนกลางภาพและอาคารขวามือสร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นใน

